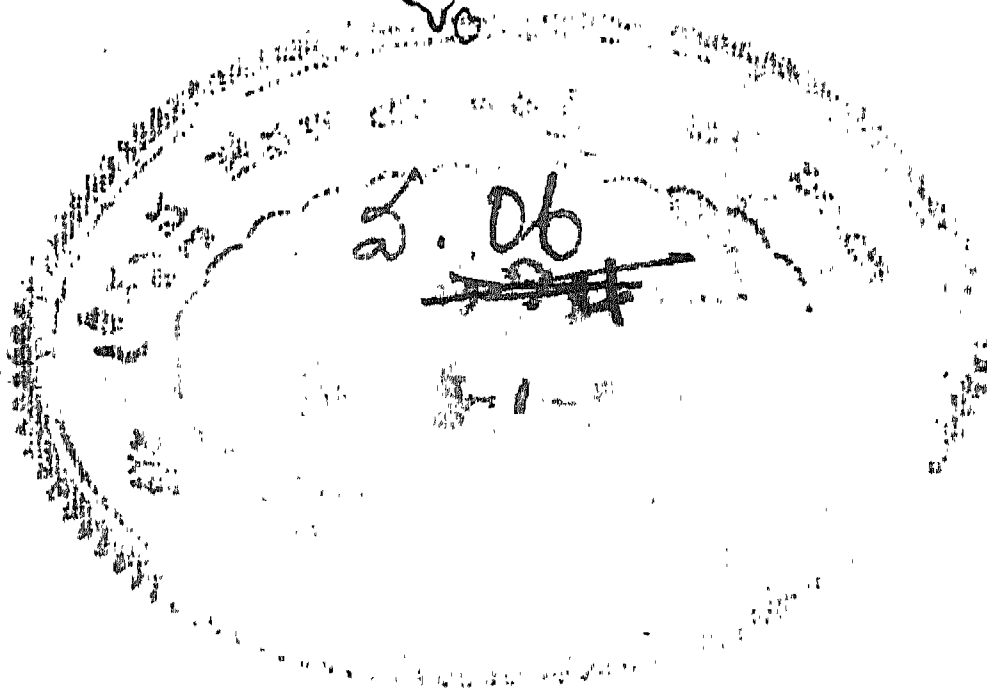

నిరుద్యోగి

కథ :- డి. వి. రాఘవస్వామి. x

632

రచయిత :- వి. వి. శాస్త్రి.

శ్రీ నాగేశ్వరీ నిలయం, గుంటూరు.

నిరుద్యోగి

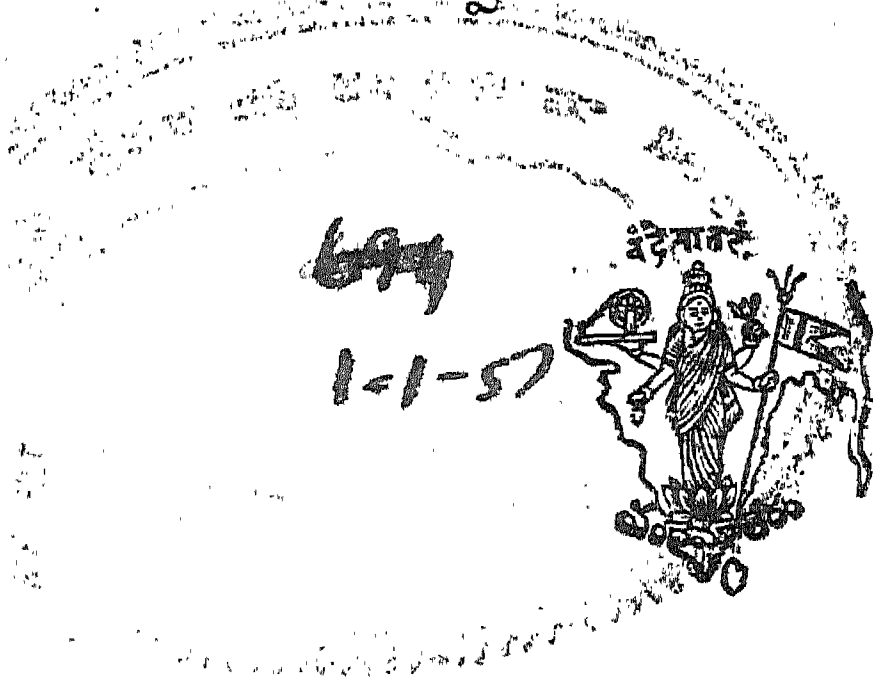
కథ :- దరిశి వీర రాఘవస్వామి.

రచయిత :- వంగవోలు వేంకటేశ్వర శాస్త్రి.

ప్రచురణ :- నాగేశ్వరీ బుక్ షాప్,

గుంటూరు.

సర్వాధి కారములు రచయితవె.

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు.

శ్రీ జయనామ సం॥ చైత్ర శు ౧ లా.

1954

కాపీ రైట్]

[వెల 1-0-0

వి దే య త

చదువర మహాశయలారా !

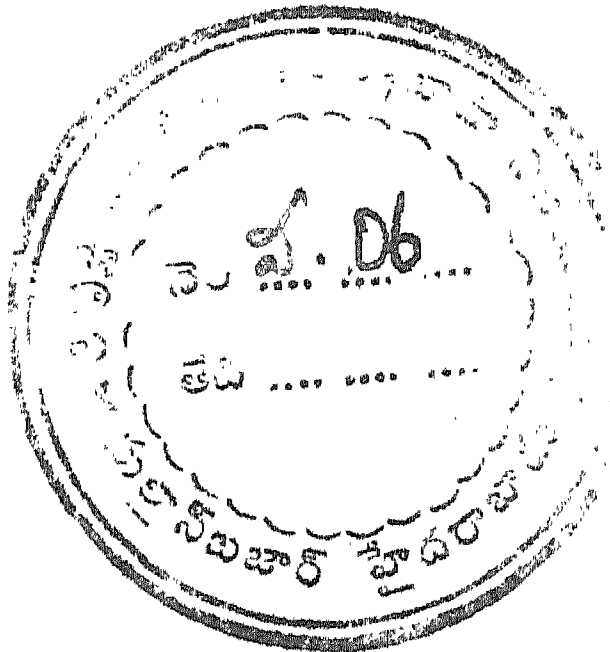
అచ్చొత్తించు వేళ ప్రమాద వశమున బడిన
తప్పలను దిద్ది ఒప్పులుగా చదువు
కొన వలయునని ప్రార్థన.

ఇట్లు :- ర చ యి త

మ న వి

ఇందు సందర్భాను కూలముగా కొందరు గౌరవనీయ
వ్యక్తులను, అధికార పదవులను పలుకరించ
వలసి వారి పేర్లను పొందు పరిచి
యుంటిని గాన శ్రీవార లన్యధా
భావించక న న్ననుగ్రహింప
గలందులకు మరి మరి
వి ధే య త తో
ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఇట్లు,
ర చ య త.

పాత్రలు.

మురళీధర్ :-	కథానాయకుడు.
హరిబాబు :-	మురళీధర్ అన్న.
జనార్ధనరావు :-	మురళీధర్ తండ్రి.
నారాయణరావు :-	మురళీధర్ దత్తు తండ్రి.
వెంకటప్పయ్య :-	మినిష్టర్.
సుందరం :-	వెంకటప్పయ్య మేనల్లుడు.
సత్తార్ :-	దొంగ వ్యాపారస్తుడు.
రత్నం :-	నారాయణరావు గుమాస్తా.
ముంతాలు :-	వెంకటప్పయ్య యింటి పనివాడు.
రామయ్య :-	లేబరిముఠా నాయకుడు.
కోటంరాజు	రామయ్య అనుచరులు.
శేషచలం	
రంగనాథం	
పోష్టు జమాను :-	

—స్త్రీలు—

మంజు :-	మురళీధర్ భార్య.
లలిత :-	సుందరం భార్య.
సరళ :-	హరిబాబు భార్య.

నిరుద్యోగి

(ఒకటో రంగం)

[నారాయణరావుగారింటిముందు వరండాలో నాలుగు
దైదుకుర్చీలు వేసివుంటాయి; ఓసోఫాలో నారాయణ
రావు చుట్టకాలుస్తూపండుకొనివుంటాడు; తెరలేస్తుంది]

నారాయణరావు :- అరేయ్; రత్తం!

రత్తం :- చిత్తం. [అంటూవచ్చి ప్రక్కగా నిలుచుంటాడు.]

నారా :- పరీక్షాఫలితాలు చూడాలన్నానుకదా; పత్రిక నే
మైనా పట్టుకొచ్చేవా?

రత్తం :- చిత్తం. అది మనకేనాడూ అలవాటులేదుగదండీ?

నారా :- ఆరివెధవా! అందుకని--కొనుక్కరాకుండానే కొం
పనుచేరుకొన్నావన్నమాట? అంతేనా రత్తం!

రత్తం :- చిత్తం.

నారా :- సుఖంలేదురా నీతోటి--సుదీర్ఘ దండుగగాయిస్తు
న్నానురా; నేనుకాబట్టి--నీకీ నెలజీతాలు.. ఏమం
టావ్? రత్తం!

రత్తం :- చిత్తం. ఏమయినా యెందుకంటానుబాబూ! మీ
రు చెప్పినమాట కాదంటే మీనుకోపంవస్తుందని చేరేదో
జననే చెప్పారుకదండీ? చిత్తమంటాను--చేతులు జోడి
స్తాను.

నారా :- ఛా! నోరుమూసుకో—

రత్తం :- చిత్తం.

హరిబాబు :- ఫష్ట్ క్లాసు ఛాన్స్—ఫష్ట్ క్లాసు ఛాన్స్— [అంటూ
గబగబావచ్చి కుర్చీలో కూర్చుంటాడు.]

నారా :- హరిబాబూ! ఏమిటా, నీ హడావడి? “ఫష్ట్ క్లాసు
ఛాన్స్” అంటూ పరుగెత్తుకొచ్చేవు?

హరి :- ఇంకా యేమిటంటా వేంబాబాయ్! ఇంటర్ మీడియట్
ఫష్ట్ క్లాసులో ప్యాసయ్యేడు బాబాయ్! ప్యాసయ్యేడు.

నారా :- ఎవరురా, పేసయింది?—మనవాడేనా?

హరి :- మరి, మనవాడు కాకపోతే—మనకెందుకీ సరదా?

నారా :- ఏమిటేమిటి? మురళీధర్ ఎఫ్, ఎ— ప్యాసయ్యాడా?

హరి :- అయ్యాడు యేంటిబాబాయ్! అయ్యాడు—అయిన
కర్చేదో అయింది. బి, ఎ— కూడా చదివించు బాబాయ్!
యం. మురళీధర్— బి, ఎ— అయిపోతాడు.

నారా :- ఆ—బి; ఎ— చదివించడం నాలాంటి బిక్షాధికారి
పనిరా హరిబాబూ!

హరి :- నీవు బిక్షాధికారివా? అరె—బలేమాటన్నావు బా
బాయ్! నీవు బిక్షాధికారివైతే మనూరిలో లక్షాధికా
రంటూ మరెవరున్నారు?

నారా :- (ఎదుటచూచి) అడుగోమనవాడు—అనుకొంటుం
డగానే వచ్చాడు.

హరి :- ఏం, తమ్ముడా! పగిటికొట్టకుండా ప్యాసవుతూ,
యేకగ్రీవంగా ఎఫ్; ఎ-దాకా గొప్పఛాన్స్ కొట్టేశేవే?

మురళీధర్ :- అంతా మీదయేగదా, అన్నయ్యా! (అంటూ
వచ్చి కున్నీలో కూర్చుంటాడు)

నారా :- ఏరా మురళీ! కూడూ సీల్లయినా లేకుండా తిరుగు
తున్నావు. కొద్ది గుమాస్తాపనయినా కుదిరిందా?

ముర :- ఇంతవగకేమీ యేర్పాటుకాలేదునాన్నా!

హరి :- నౌకరీ దొరకటమంటూ యీరోజుల్లో నమ్మకంలేదు
బాబాయ్!

రత్తం :- చిత్తం--ఎఫ్, ఎ-లు...బి, ఎ-లు ప్యాసయినవారం
తా యెన్నాళ్లనుండో “వుద్యోగం--వుద్యోగం” అంటూ
పూళ్లుపట్టుక తిరుగుతున్నారు బాబూ! ఒక్కళ్లకయినా
నౌకరీ చిక్కినట్లులేదు.

ముర :- అవునునాన్నా! ఈరోజుల్లో యెక్కడమీదినా నిరు
ద్యోగసమస్య నిండిపోయింది. ఏ ఆఫీసుకుపోయినా,
యెవరి నాశ్రయించినా “నావేకెస్సీ” అంటూ నోరు
విప్పేవారేకాని — మచ్చుకయినా మరోమాట చెప్పే
వారు లేరునాన్నా!

నారా :- అయితే—అంతే నంటారటరా!

హరి :- అంతే యేంటిబాబాయ్! అంతే—

నారా :- ఒరేయ్, మురళీ! ఓమాటమరచాను. మొన్న
యెలక్కునలో నన్ను సహాయం కోరాడే — ముత్యాల

రావు. అతనికి కనపడి రవ్వంత ఆలోచించలేకపోయేవా?

ముర :- అదేమిటి నాన్నగారూ! అలాగా అడుగుతారు? నేనంత నిదురపోతూ మందమతిగా మసలుకుంటున్నాననా? వేసిన వాయిదాలన్నిటికీ వెళుతూ నేవున్నాను—కవడమన్నచోటునెల్లా కనబడుతూనే వున్నాను. ఫలితం శూన్యం—ప్రయాస ఘనం.

హరి :- అసలు నీవెవరవయిందీ అతనికి జ్ఞప్తి అంటూవున్నదా?

ముర :- జ్ఞప్తి లేదు—విజ్ఞప్తి లేదు. నేనుగుమ్మంతొక్కంగానే “నీవెవరవూ”? అంటూ విలువబెట్టి నిర్మొగమోటంగా మాటాడేడు. నాన్నగారి పేరుచెప్పేననుకోండి “నారాయణరావుగారా” అంటూ నాలుగు నిమిషాలపాటు పక్క-మొగంపెట్టి పైకిచూచేడు.

నారా :- (కోపంతో) ఆడి, రాస్కిల్! అప్పుడే మరిచిపోయాడా? ఓటింగురోజుల్లో వొంగొంగి దణ్ణాలెట్టి—పని పూర్తయిందాకా పాదాలుపట్టి—మెంబరయేక మిటకరించి చూస్తాడా?

హరి :- చూస్తాడా యేంటిబాబాయ్! చూస్తాడు. ఈ యం, యల్, ఎ—మెంబర్సు...యీ పంచాయితీబోర్డుప్రెసిడెంట్స్ సంగతంటూ నీకు సొంతంగా తెలీదుకాని—నాకు తెలీనిదంటూ నాలుగుసముద్రాలమధ్యా లేదుబాబాయ్!

ముర :- అసలుసంగతాలోచిస్తే, వీళ్లకు వోటివ్వటం మన తప్పుకాని, వీళ్ల తప్పేముంది? ఓటంకేసమిటా—ఓటువిలు

వంటేయేమిటో; యిచ్చేవాళ్ళకూ తెలీదు—పుచ్చుకునేవాళ్ళకూ తెలీదు. పదవీస్వీకారానికి కావలసిన ప్రధాన లక్షణమేమిటి? అనురాగముతో కూడుకొనిన ఆదరణా? అభిమానంతోనిండిన అహంభావమా? ఓటివ్వటమంటే తమ యింటిలోనున్న పీటలాగా, చేటలాగా భావించారే కాని—నెత్తిమీద బెట్టుకొనబోయే నిష్పలమంపటియని, అలుసంతైనా ఆలోచించేరా?

రత్తం :- చిత్తం. చిత్తం.

నారా :- చిత్తమేమిటయ్యా! నీమొఖం. చీటికి మాంటికి చేతులునులుముకుంటూ సిద్ధమౌతావు—చిత్తమంటానికి—

రత్తం :- చిత్తం. అదికాదండీ! ఓటుకోసం వూబలాటపడేవారి బండారం నాకు బాగాతెలుసు. మొదట పదవికోసం—పిదప పైసాకోసం.

హరి :- నందలూ వేలూపెట్టి వోట్లుసంపాదించినవారంతా మందిమీద దయచేతనా? లక్షలుకర్చెట్టి లాంఛనంపొందటం సంబరాలుపడి సంచులు నింపుకొంటానికె. ఎలక్షనులో నిలుచుండటమంటే యేమిటనుకుంటున్నావ్? మా రైట్ బిజినెస్ బాబాయ్! మా రైట్ బిజినెస్.

మూర :- అన్నయ్య చెప్పిందంతా అక్షరాలా నిజంనాన్నా! ఆ—అంటే అరగంటలో ఆరరుపడిపోతుంది. నంజటానికి మనం కాస్త నైవేద్యం చెల్లిస్తే మాంచి యుద్యోగం మాపో రేపో వస్తుంది.

నారా :- ఎదురుపెట్టి చదరంగ మాడాలన్నమాట?

ముర :- అవునునాన్నా! కావాలననుకొని కష్టపడేవాడికిది
కాలమూకాదు—గౌరవమూకాదు.

నారా :- కాలమూవొద్దు — కర్మమూవొద్దు. లభించేలా
గుంటే లంచంపెట్టడానికేం? నాలుగురోజులనాటి కేమ
యినా నౌకరీ యిస్తారేమో బాగా విచారించి బయ్యానా
యిచ్చిరా!

ముర :- (ఆశ్చర్యముగ) ఏమిటినాన్నా! నల్లబజారులో
నౌకరీ కొనుక్కొచ్చుకొనటమా? తమరుకూడా యీసీచ
తనానికి తలొంచుతారా?

నారా :- అవునోయ్! “ఉద్యోగం పురుషలక్షణం” అన్నారు
అప్పటివాళ్లు. “లంచం ఉద్యోగలక్షణం” అన్నారు
యిప్పటివాళ్లు. కాలాన్నిగమనించి కళ్లుమూసుక పోవల
సిందేకాని న్యాయం, న్యాయం అంటూంటే నాలుగుచెం
గులూ ముడేసుకునే గతే మిగులుతుంది.

రత్తం :- చిత్తం. మీరు చెప్పినమాట మినిష్టరులేపాటిస్తు
న్నారండీ!

నారా :- అబ్బాయ్!

ముర :- నాన్నా!

నారా :- ఆ రత్తానికున్న ఆలోచనయినా నీకులేదురా! చెప్పి
చెప్పకముందే చప్పున తెలుసుకున్నాడు.

రత్తం :- చిత్తం. చిత్తం.

నారా :- (కోపంతో) ఛీ! నీచిత్తం నాచెవులముందు వెయ్యి వద్దని వెయ్యిసారులు చెప్పేను. ఇదో రత్తం! నీకునిజంగా బుద్ధితేదయ్యా!

రత్తం :- చిత్తం.

నారా :- ఏరామురళీ; ఏమీ మాటాడవేమిరా?

ముర :- లంచాలతో నౌకరీ సంపాదించటం యించుకై నా యిష్టంలేదునాన్నా!

నారా :- ఇష్టంలేదూ? ఎఫ్, ఎ- అయ్యేదాకా యెంతడబ్బో తగలెట్లానే? నలువురితోబాటు నడతమార్చుకోకపోతే పెట్టినకర్చెలా గిట్టుతుందిరా?

ముర :- విత్తం వెచ్చించి విద్యనార్జించటం విజ్ఞానానికేకాని యుద్యోగానికేకాదునాన్నా!

నారా :- అబ్బాయి మురళీధర్! ఆఖరుమాటిను. నాయింట్లో వుండి నాయాస్తి ననుభవింపదలంచుకొంటావా చెప్పినట్లు చేస్తానని వొప్పకొ. కాదనదలచుకొంటావా, కాలికిబుద్ధి చెప్పకొ. ఉద్యోగం చెయ్యకపోతే పుట్టిగట్టుక పూరేగు దామనుకొన్నావా?

ముర :- ఊమించండి. నన్నిలా లంచాలమారికి బలిచేయ టానికానాన్నా! నన్నింతగా చదివించేరు?—పేదవారి పొట్టలమీద కొట్టటానికానాన్నా! పెద్ద పెద్ద యుద్యో

గాలు చేయమంటారు?— దయా, దాక్షిణ్యం లేకుండా
 ధనందోచుకొంటానికానాన్నా! కాలేజీకివెళ్ళి క్వాలిఫికేషన్
 సంపాదించమన్నారా?— నాన్నా! కుడిచికూర్పుండటానికి
 కొద్దో గొప్పోగల మనమే లంచాల చూపించి నాకరీలు
 లాభించేలాగయితే జీతంవస్తే నేగాని జీవనంజరుగని భాగ్య
 హీనులెలా బ్రతకాలి? నిరుద్యోగసమస్యతో నిత్యదారిద్ర
 మనుభవిస్తున్న ఆంధ్రప్రదేశ్ లెందరో “అల్లోలక్షణా”
 అంటూ అల్లాడిపోతున్నారే? ఆణిముత్యాలతో—అప
 రంజిరాసులతో—విశ్వరూపాలనూ, ఆనందాల ననుభవిం
 చిన మనాంధ్రగడ్డమీద నేడొకవంక టామదేవత నృత్య
 మాడుతూంటే—వేరొకవంక స్వార్థవ్యాధి వికటనాట్యం
 చేస్తూంటే—మరోవంక లంచాలపిశాచం మారుమసలు
 తూంటే—చదువూ, సంస్కారంగల మనం చేచాచి
 యాచించవలసిందీ గతిలేనివారి నోటిదగ్గరి గంజీస్ల కేనా?
 తొందరపడి ముందుకుపోవలసిందీ దోషిడిదొరల దోష
 నేనా? ఇందాకటనుంచీ మనమిక్కడ లంచాలమరిగి
 లక్ష్యమెరుగని అధికారులగూర్చి ఆడిపోసుకున్నామే?—
 లోకం మనలనైనా ఆలాగే లోకువచేయదానాన్నా?

నారా :- ఆరిదరిద్రుడా; ఆంధ్రవరకూ నచ్చావ్? నీకింత
 కాలమూ చదువుచెప్పించింది నీచేత నీతులు చెప్పించుకొం
 టానికా? సంపాదించి చేతికిస్తే సంతోషించుదామనా?

ముర :- నాన్న గారూ! మన్నిస్తానంటే మనవిచేసుకుంటాను.

నారా :- ఉద్యోగంలేకుండా వూరేగుతాననటమేగా? మనవి

చేస్తానంటూ నీవు మాటాడబోయేది?

ముర :- కాదండీ నాన్నగారూ!

నారా :- ఆ—అలాదారికొచ్చి అదేమిటాచెప్పు.

ముర :- లంచంలేకుండా నౌకరీ లభించిందంటే తమమాట
లాగా తల దాలుస్తాను. కాని—

నారా :- ఆ— కానీ— నేనుమాత్రం లంచం పెట్టను,
పట్టను— అంటావ్?

ముర :- అంతేనాన్నా! ధర్మమే దైవం—దయ చుట్టం.

నారా :- చాలులేవోయ్! నీయుపన్యాసం. అన్నకొడుకువని
ఆదరించేను — దగ్గరకుతీసుకొని దత్తుచేసుకొన్నాను—
వందలూ వేలు నీచదువుకోసం వల్ల కాడుచేసేను. ఇప్పుడు
—యిన్నాళ్లకు ధనం సంపాదించాలిరా, నాయనా!
అంటే ధర్మాలు చెప్పొచ్చేవు. పరాయివాడవుకాబట్టి
నన్నిలా పరాభవించేవుకాని కన్నకొడుకు వయితే
నామాట కాదంటావా?

హరి :- బాబాయ్! తమ్ముడు నీమాటంటూ తప్పుతాడా?
తెలిసీ తెలియనిదానికింత తెగ దెంపులెందును?

నారా :- హరిబాబూ! అయిందేదో అయింది. నీతమ్ముడ్ని
తిరిగి నీయింటికే తీసుకెళ్లు. ఈరోజునుంచీ దత్తాలేదు—
గిత్తాలేదు.

రత్తం :- చిత్తం. కావాలనుకొని చేసుకొన్న దత్తు కాదను
కుంటే పోదుబాబూ!

హరి :- తొందరబడి త్రోసివెయ్యకు బాబాయి!

ముర :- నాన్నా!

నారా :- (తేచి కోపంతో) నాన్న — ఎవడురానీకునాన్న?
వెళ్ళు—ముందు బయటికివెళ్ళిమాటాడు. ఊ—నిముషం
కూడా నాయింట్లో నిలువనక్కర్లా.

ముర :- (మెల్లగ రెండడుగులువైచి, వెనుకకు తిరిగిచూచి,
దీనముగా) ఆలోచన లేకుండా ఆగ్రహపడుతున్నారు
నాన్నా!

నారా :- అనవసరంగా ఆలశ్యంచేయొద్దు.

ముర :- సరే నాన్నా! (నడుచుచుండును)

హరి :- బాబాయ్! బాగా ఆలోచించుకొ.

నారా :- మురళీధర్! మురళీధర్!

ముర :- (వెనుకకు తిరిగిచూచి) ఎందుకు పిలిచారు?

నారా :- ఇలారా! (కుర్చీలో మరలాకూర్చునును)

ముర :- (ఆశతో గబగబావచ్చి) ఏమిటి నాన్నా!

/ నారా :- ఏమీలేదు—

రత్తం :- చిత్తం. పొమ్మంటే పోతున్నారుగదా? ఏమీలేక
పోతే యెందుకు పిలిచినట్లుబాబూ!

నారా :- పెంపువచ్చేటప్పటికి నీవు పదేళ్ల వాడివి. నీకిప్పుడు
పాతికేళ్ళు నిండొస్తున్నాయి. ఈపదునైదేండ్లు యెవడి
తాతగాడి సొమ్ము దిన్నట్లు?

రత్తం :- చిత్తం. చిత్తం. ఎవరితాతగారి సొమ్ముదింటే
యెవరూరుకుంటారు బాబూ! వారి తాతగారిసొమ్మే.
పెంపుదీసుకొన్నావు కాబట్టి పెంపుడుతండ్రివి నీసొమ్ము
దిన్నాడు.

నారా :- ఇదోరత్తం! ఈరోజుమొదలు నీవు మా యింటి
విషయాల్లో పనిగల్పించుకోవద్దని పట్టుదలగా చెప్పు
తున్నాను.

రత్తం :- చిత్తం.

హరి :- అయిన కర్చునుగూర్చిమీ యభిప్రాయ మేమి
టంటారు?

నారా :- చిల్లి కానీలతో గూడా చెల్లించి మరీ వెళ్ల
మంటాను.

ముర :- నాన్నా! మీరు దత్తుచేసుకొన్నందున కన్నతండ్రి
యాస్తిలో కానీరాదు. దత్తువదలుకొన్నా నన్నందున
మీవద్ద దమ్మిడిరాదు. పైకమెక్కడిది కనుక మీపద్దు
చెల్లించను?

హరి :- కావాలంటే కాగితం రాయించుకో బాబూ!
కాగితం రాయించుకో.

నారా :- రత్తం. మురళీధర్ పేరుతో అయిదువేల రూపా
యలకొక ప్రాంశరీనోటు, రాసి యివ్వవయ్యా!

రత్తం :- చిత్తం. ఇంటి విషయాల్లో పని గల్పించుకోవద్దని
యిప్పుడేకదండి చెప్పేరు?

నారా :- (చిరాకుతో) చెప్పినట్లు చేయవయ్యా!

రత్తం :- చిత్తం. మురళీధర్ మీకుబాకా? మురళీధర్ కు మీరుబాకా? చిత్తగించి సెలవిప్పించండి.

నారా :- (కోపంతో) అబ్బబ్బ! అడివిమనిషివయ్యా! వాడికినేను బాకేమిటి వయినంతేకుండా వాగుతావు?

రత్తం :- చిత్తంబాబూ! అయిదువేలరూపాయలు తమరిచ్చి, అయినదత్తు రద్దుచేసుకుంటున్నారేమో ననుకున్నా లెండి.

నారా :- ఏడిచినట్లేండి?

రత్తం :- చిత్తం. ఇదంతా అలాగానే వున్నదండి. కాలగంట గడువిప్పించండి. కాగితం రాసిస్తాను. (తెర)

ట్యాక్ గ్రాండు :- [సాంగ్]

ఇంతేనా? జగమంతా—యింతేనా?

చెప్పేదంతా ఘన నీతేనా?

చేసేదంతా అవి నీతేనా?

చదివినదంతా స్వార్థము కొరకేనా?

పదవి మరింతా పాపము కొరకేనా?

ఎంతైనా మది చింతేనా?

సంతోషం బిసు మంతేనా?

బాసలెంతో మాయ బొంతేనా?

వేసమంతా కళ్ల గంతేనా?

నిరుద్యోగి

(రెండో రంగం)

[జనార్ధనరావుగారి యిల్లు. జనార్ధనరావు కోపంతో అటూ, యిటూ పచార్లు చేస్తుంటాడు. హరిబాబు, మురళీధరులు నిలుచుండి వుంటారు. తెరలేస్తుంది.]

జనార్ధనరావు :- (కోపంతో) చేసినకార్యమింకా సిగ్గులేక చెప్పొచ్చేరు. నోటురాసి యిచ్చొచ్చేరట—నోటు.

హరి :- తమ్ముడన్నమాటలో తప్పేముందినాన్నా! లంచా లిచ్చే లాటూచీపద్ధతి మనలాంటివారికి మర్యాదకాద న్నాడేననుకొ—బాబాయి వరుసమాత్రం బాగుండేంటి?

జనా :- లంచగొండి తనాన్ని విమర్శించడాని కాయనొక లాయరయేడు — అది సమర్థించడానికి నీవొక అడ్వో కేటు వయేవు.

హరి :- కాదునాన్నా! నీ తమ్ముడి సొమ్ముకోసమై నాతమ్ము డ్ని తాకట్టు బెడతావా? మురళీధరుడిక్కడే వుంటే హరి బాబు పొందబోయే యా స్తిలో పంపిణీ బెట్ట వలసి వస్తుం దనేనా పెంపకమివ్వటం? బాబాయి భాగం రాకపోతే బ్రతుకలేకపోతామా? అభిమానానికి పాటుపడే స్వేచ్ఛ జీవి అభిమతం తెలుసుకోకుండా ఆయనలా నొరుపారేసు కున్నాడే—

జనా :- ఇంతగా చెప్పొచ్చేవు—యేమన్నాడేం?

హరి :- ఏమయినా అంటాడు. ఎదిరించి మాటాడేవాడుంటేగా? ధనంమూట వస్తుందని మీరు దాసోహమంటున్నారు—అదిచూచుకొని ఆయన అదిరిపడుతున్నాడు—మురళీధరుడంటే పురుగునకుమలై విదిలించాడు — “ఇన్నాళ్లు యెవడితాతగాడిసొమ్ము తిన్నట్టు” అన్నాడు— నిముషంకూడా నాయింట్లో నిలువనక్కర్లేదన్నాడు— “పరాయివాడవు కాబట్టి నన్నిలా పరాభవించావుకాని, కన్నకొడుకయితే కాదంటాడా” అనికూడా అన్నాడు. ఏం? వాడేమంత వ్యక్తతలేనివాడని? తగని పనులుచేసి వాడు తెచ్చిన తలవంపులేమిటి? గౌరవించినకొందీ గంతులు వైచాడు — బ్రతిమిలాడినకొందీ బారలు చాచాడు — అభిమా, శుభమా యెరుగని ఆపసి సన్నాసిని....

జనా :- (అడ్డువచ్చి) ఏం? అంటే యేంపోయింది? ఉన్న హోదాలు వూడిపోయాయా? ఒల్లునిండా చిల్లులు పడ్డాయా? చెప్పినట్లుచేసి, చేజిక్కినదానిని దక్కించుకోలేని దద్దమ్మలు—మహా తెలిసినవాళ్లకు మల్లే మాటాడొచ్చేరు. పదిమందితోపాటు పాటు బడకపోతే ప్రపంచంలో బ్రతకాలా? లేదా?

ముర :- అంచాలమాటైతే తలకంటే తుంచుక పోయే తలే తెలుగు జాతి కొక దివ్య జ్యోతి గద నాన్నా!

జనా :- అదుగదె--ఆజబ్బే పనికిరాదంటున్నాను. సంస్కృత పండితునకు మల్లె సమాసాలు దంచేస్తున్నావు. దత్తు తండ్రిని దబాయించింది చాలక. కన్నతండ్రి మీద కయ్యాని కొచ్చేవా?

ముర :- నాన్నా!

హరి :- మురళీ! నేనున్నాను--నీవు మాటాడకు. కన్నకొడు కన్న కరుణకూడా లేకుండా నిష్కారణంగా మీరే నిందిస్తున్నారు. వాడు కయ్య మాడనూలేదు -- కల్లెట్ర చేయనూలేదు. మీరే కారాలు నూరుతున్నారు-- కత్తి డూస్తున్నారు.

ముర :- అన్నయ్యా!

హరి :- ఆగుతమ్ముడూ! నాన్నా! పెంపకమంటూ జరగటం యిక పెద్దల నాటి మాట.

జనా :- నా తమ్ముని భాగం నా తనయులకు చెందటం?

హరి :- మరొ మార్గముంటే మహారాజులా చెందొచ్చు.

జనా :- మురళీధర్ దత్తు మాట మరచి పోవలసిందేనా? నారాయణరావంటే నా తమ్ముడే నని తెలుసా?

హరి :- తెలుసు -- మీ తమ్ముడి మీద మీకుండే ప్రేమ నా తమ్ముడుమీద నాకూ వుందని మీకు తెలుసా?

జనా :- పనికి మాలిన రోషాలు పెట్టుకొని పకీరుని చేయట మేనా ప్రేమ? ప్రేమంటే యిదికాదురా పెద్దమ్మ

పుత్రుడా! పిల్లలులేని పినతండ్రి యిల్లు నిలుపు—యింటి
సొత్తు యింటిలోనేకలుపు. అన్నదమ్ములందరూ హాయిగా
వుండాలనే మా యందరి కోరికానూ—

ముర :- అలా తమరంటే అన్నగారుమాత్రం చీదరించుకొని
చిరాకు బడతారా? నాన్నగారూ! భగవానుడిచ్చిన
భాగ్యభోగ్యములున్నాయ్! — మీదయవల్ల మేమింత
వాళ్ళ మయేం—కూర్చుండి తిన్నా కొరతలేదు. అయినా
అంతపనేముంది? న్యాయంగా పాటుబడి నాలుగురాళ్లు
సంపాదించడంలో నాయభ్యంతరం నలుసంతయూ లేదు.

నారా :- (గబగబావచ్చి) అభ్యంతరం లేకపోతే అవశ్యం
ఆచరించు. అందివచ్చిన అవకాశాన్ని చేతులారా చెడ
గొట్టుకోవద్దు. (అంటూ మురళీధర్ చేతికొక కాగితమం
దించును)

ముర :- (కాగితము విప్పి చదువుకొని నిట్టూర్పు విడుచును.)

హరి :- ఏమిటది? — ఎక్కడనుండి వచ్చింది.

ముర :- కరుణా రైసు మిల్లులో కాళీయున్నదట—స్టాటింగ్
జీతం నూకేబది రూపాయలట—చేరదలచుకొంటే రేపే
చేరాలట.

జనా :- అయితే యింకేం? అవశ్యం చేరొచ్చు.

నారా :- ఇందాక నేనా మాటన్నాననే యింతవరకూ
తెచ్చేరన్నయ్యా! చెప్పినమాట వినలేదని చిరాకుపడ్డాను.
“బాబాయి మనసెంత బాధపడుతుందోనని” అనుకొం

టానికి “పరాయివాడవు కాబట్టి నా పరువు తీశేవుకాని, కన్నకొడుకు వయితే నామాట కాదంటావా” అనికూడా అన్నాను. అప్పటికై నా ఆలోచించేరా?

హరి :- కన్నకొడుకు కాకపోయినా అన్నకొడుకె గదా? పరాయి వాడిలాగా పలచనచేస్తే, “ఆ లేత హృదయం అల్లాడి పోతుందో, లేదో? నని” అలుసంతైనా ఆలోచించేరా? అన్నీ తెలిసిన మీరే ఆగ్రహ పడితే, దరీ పరీ తెలియెని మురళీధర్ మాత్రం.....

జనా :- (అడ్డువచ్చి) హరీ! పెద్దవాళ్లతో యీ పెడవాద మేమిటి?

ముర :- అన్నయ్యా! ఆసమయం అలాంటిది. జరిగిపోయిన దానికింకా యీ జాతరెందుకు?

హరి :- కావాలని యెవరిక్కడ కాచుక కూరుచున్నారూ తమ్ముడూ!

జనా :- ఒరేయ్, నారాయణా! ఓ మాట చెప్తాను. మన పిల్లల మాటకు మనమే కోప్పడితే—యితరత్రా వాళ్ల మాట లెలావుంటాయిరా?

నారా :- పసిసన్నాసుల మాటకు నేనుమాత్రం పగబూను తానా అన్నయ్యా! “కలిసి వచ్చినదాన్ని కాలదన్నుకొంటాడేమో ననే”గా కాగితం చూడంగానే కాళ్లు కాళ్లు కొట్టుకొంటూ వచ్చాను. హరిబాబూ! రేపు మురళీధర్తో కైదుమిల్లుకు నీవూ పోయి పనిలో చేరేదాకా మళ్లీ ఇంకా వస్తా.....

హరి :- దానికేం? బాబాయ్! దానికేం—దర్జాగా వెళ్లి
స్తాను. ఏరా, మురళీ! ఏమంటావ్?

ముర :- ఆ రైసు మిల్లులో అడుగడుగునా బ్లాక్ మార్కెట్
బాహుటంగా పిలిస్తే పలుకుతోం దన్నయ్యా!

నారా :- బ్లాక్ మార్కెట్ టుంటేనేరా బాగుపడేది—

జనా :- కంట్రోలు ధరలకు కట్టుబడితే కాళీచేతులు, కళ్ళ
నీళ్లేరా మిగిలేది.

ముర :- దొంగ పద్దులు రాసి దోపిడి చేయలేను నాన్నా!

నారా :- వారంరోజులు జరిగితే వాళ్లే నేర్చుకుంటారు.

జనా :- నేర్చుకొనకపోతే నెలజీతా లిచ్చేవాళ్లు యెదురుగా
కూర్చొన బెట్టుకొని యేం చేసుకొంటారు?

రత్తం :- చిత్తం. (అంటూవచ్చి) లాటరీ పైజు లాంటి
లక్ష్మీ ఛాన్స్ గదా? పట్టేసారో? నెట్టేశారో?

నారా :- రత్తం! నిన్నిక్కడను రమ్మని చెప్పనిదే నీ వెండు
కొచ్చాన్?

రత్తం :- చిత్తం. చిత్తం—శమరు రమ్మన్నారని నేనురా లేదు
కాని — రావద్దని చెప్పలేదు కాబట్టి రావలసాచ్చింది
బాబూ!

హరి :- తమ్ముడూ! ప్రద్యోగమునుగూర్చి నీ యుద్దేశ్య
మేమిటి?

ముర :- కోట్లకొలది ప్రజలు కూడులేక ఘోషిస్తున్నారు. పుట్లను పుట్ల ధాన్యం పుచ్చిపోతున్నా సరే “గిరాకి నస్తుంది తెమ్మంటూ” గిద్దెడు గింజలనైనా పుట్టనివ్వకుండా బొట్టలలో నింపు కొన్నారు. అలాంటి పైతులను అదేమిటంటూ ఆనేకమంది అడుగలేక పోతున్నారు — మధ్య తరగతివారు మాడి పోతున్నారు — కూలి ప్రజలు గోల పెడుతున్నారు — ఆకలి బాధతో అలను తించేవారి ఆర్తనాదాలు ఆకాశ మంటుతున్నాయి — పస్తులుచేసి యెందరో ప్రాణాలు యిడుస్తున్నారు. ఇంత చదువుకొని — యీ పగిస్థితిలో, పదిమందికి పనిగల్పించి పరామర్శించ వలసిన మనం కరుణా రైసు మిల్లులో కాలుబెట్టి — తప్పుడు లెక్కలను తయారుచేసి — లంచాలబేరమంటే మంచినీళ్ల ప్రాయమని — ఉన్నవారికే వూడ్చిపెట్టి — సామాన్య జనానీకానికి సహకరించలేక పోగా నోటిదగ్గరి నూకలు తీయలేనన్నయ్యా!

జనా :- అందుకని ఆడముడలా యిక మీదట యింట్లో కూర్చుంటావా?

ముర :- ఇంట్లో కూర్చుంటాననే భయం మీ కెందుకు కలగాలి? నాన్నగారూ! మగసిరిగల మూర్ఖం మనకు లేకపోతేగా? మీరండరూ “సరే” నంటే మేలైన పద్ధతుంది. అనసరమైనంత డబ్బు మన కందుబాటులో వుండికదా? బియ్యపు ఫ్యాక్టరీ నొకటి మనమే బిగిన్ చేద్దాం — కష్టజీవులనింత కనికరిద్దాం — బీదా బిక్కి కిన్ని బియ్యపు

నూకలు సరసమయిన ధరకు సరఫరా చేద్దాం. మనకు స్వతంత్ర జీవనం—మనమంటే లేబరికి మమకారం కొద్ది రోజుల్లోనే కోలుకొనవచ్చు.

హరి :- తమ్ముడు డెప్పినట్లు తప్పక చేద్దాం నాన్నా!

జనా :- ఓరి దౌర్భాగ్యుల్లారా! ఉన్నదాని నయినా వుండ నీయక పోగొట్టు కొనడానికి మీకీ బుద్ధిపుట్టిందా యేరా? స్వంత వ్యాపారమిప్పుడు స్వప్నంలోకూడా అనుకోవద్దు. కన్నతండ్రి, దత్తుతండ్రి కావాలనుకుంటే కాదనకుండా కరుణా రైసుమిల్లులో చేరంట, కాదనుకొంటే కాలికి బుద్ధి చెప్పకొనటమేకాని, మళ్ళీ మాటాడటమంటూ మాయింటిలో పనికిరాదు.

మొర :- అలాగా అయితే అవశ్యం వెళ్తా నాన్నా! (వెళ్ళ బోవును.)

హరి :- తమ్ముడా! ఎక్కడికయ్యా! తలవని తలంపుగా యీ ప్రయాణం?

మొర :- ఎక్కడికి వెళ్తుతానో, యేమో నన్నయ్యా! నాకు తెలియును కనుకనా నీకు చెప్పటం?

హరి :- మొరళీధర్ మనసు సరిపడేదాకా వుద్యోగంలేకుండా వూరికే వుండమని చెప్పండి నాన్నా!

జనా :- అరనిముషంకూడా అక్కర్లేదు. కూడివచ్చేదానిని కూడా వోళ్ళుకుంటే మంచి రోజులంటూ మనజన్మలో ఉండాలి?

నారా :- పోయ్యే వాడిని పోనివ్వరాదురా హరిబాబూ!
బుట్ట తిరిగితేగాని బుద్ధి తిరుగదు. తలవ్రాము నొకరు
తప్పించ గలరటరా?

హరి :- తలవ్రాము తప్పించట మొకరి తరంకానిమాట
నిజమే. నాన్నా! బదులు మాటలేకుండా భాగమిప్పుడు
నాకు పంచిపెట్టు.

జనా :- ఎందుకు? ఏమవసరం?

హరి :- కావాలి—కావలసినంతంది.

జనా :- అంటే?

హరి :- అంటే—ముందు బాబాయి నోటుపైకం ముట్ట
చెప్పటానికి—నాకు వచ్చినదానిలో నాతమ్ముడికి పంచి
పెట్టడానికి.

జనా :- వాడికిక్కడ భాగం వడ్ల గింజంతయినా లేదు.

హరి :- నీ భాగంలో యివ్వమని నేనుచెప్పలేదు. నాది నాకి
మ్మన్నాను—నాసగంలో నా తమ్ముడికి నే నిచ్చుకొంటా
నన్నాను.

నారా :- తండ్రివద్ద పంచుకొన్న దానిమీద తమ్ము డధి
కారం లేదు.

హరి :- అదినాయుష్టం. అడ్డుపెట్టడాని కెవరికీ అధికారం లేదు.

ముర :- అదేమిటన్నయ్యా! అలా తొందరెందుకు? నీకు
నామీద నిజమయిన ప్రేమవుంటే నాన్నావార్ల నేమీ

అనవద్దని వేయిసార్లు వేడుకుంటున్నాను.

హరి :- (ఆశ్చర్యపడి) అదేమిటి తమ్ముడూ! అలా అంటావ్?

ముర :- నిజమేనన్నయ్యా! నేనో పనిమీద వెళ్తున్నాను.

హరి :- ఎక్కడకు?—ఏమిటాపని?

ముర :- ఆ వివరములన్నియు ఆతరువాత చెప్తాను. జాగా నిర్ణయం కాగానే జాబు వ్రాస్తాను. నాన్నావాళ్ల మనసు మారేక నాకు తెలియచేయటానికి నీవిక్కడనే వుండాలి.

హరి :- నీవు చెప్పిన మాట నెరవేరేలావుంటే లక్షణంగావెళ్లి లాభంపొందిరా తమ్ముడూ! నీ మాటంటూ నేను కాదంటానా?

ముర :- వెళ్తాను. (పోవును.)

రత్తం :- చిత్తం. నారాయణరావు బాబుగారూ! అమలా పురంనుండి అర్జంట్ టెలిగ్రాం వచ్చిందండీ!

నారా :- అరెంటు టెలిగ్రామా? అయితే చెప్పలేదేం?

రత్తం :- మీరేదయినా మాటాడేటప్పుడు మరోమాట మాటాడ కూడదని చెప్పేరు కదండీ?

నారా :- ఏడిచినట్లేవుంది—యిప్పటికైనా తగలయ్యి.

రత్తం :- చిత్తం. మీది మీకియ్యకపోతే మా కెందుకు? (యిచ్చును.)

నారా:- (చదివిఆదుర్దాతో) అన్నయ్యా! అర్జంటుగావెళ్ళాలి.

జనా:- ఎందుకూ? ఏమిటీ విషయం?

నారా:- మరేమీలేదు. మా మామగారు మాట్లాడేస్థితిలో
గూడా లేరట—ఈసారి బ్రతికితే యింకోజన్మ యెత్తి
నట్టేనట.

జనా:- అంత ప్రమాదంగావుంటే ఆలోచించకుండా వెళ్ళిరా!

నారా:- వస్తానన్నయ్యా!— (తెర)

బ్యాక్ గ్రౌండు (సాంగ్)

ధర్మమే లేదా—జగతీ—ధర్మమే లేదా—యీ జగతీ

న్యాయమెరుగని వారిదేనా లోకమూ—యీలోకమూ

న్యాయమేనా కష్టములకు మూలమూ—

అల్పులంతా అధిసులైరా—ఆదరించుట కెవరు లేరా?

ధర్మము గెలువదా—దైవము నిలువడా

దుర్మార్గులకే—కడు దోహద మానా॥

కార్మికబ్రతుకులు—కష్టాలపాలేనా

నిర్మలాత్మ లిలపై—నీటిలోని మూటేనా॥

నిరుద్యోగి

(మూడో రంగం)

[సుందరం వో వైపునుంచి, మురళీధర్ రెండోవైపు నుంచి యెదురొకరినొచ్చారు.]

సుందరం :- హాల్లో, మిస్టర్ - మురళీధర్! గుడ్ మార్నింగ్.

ముర :- యూ? మిస్టర్, సుందర్! థ్యాంక్స్—

సుంద :- ఏరాబ్రదర్! ఎప్పుడు కనబడుతావా, యేమా అనుకొంటున్నా. అనుకోకుండా యీరోజు అగస్మాత్తుగా కనపడ్డావు. వెరీగుడ్ - వెరీగుడ్. ఆ—అన్నట్లు అడుగ మరిచేను. ఏం చేస్తున్నావు?—యేమిటీకథ?

ముర :- ఏమి చేయటానికి—ఎటు పోవటానికి పరిస్థితు లేమీ పాటుగా లేవురా!

సుంద :- ఏథిలో నిలుచుండేనా, విశేషాలన్నీ? నునయింటికి పోదారా! మంచి చెడ్డా మాంటాడుకోనచ్చు. (ఇద్దరూ నడచు చుండగా తెరలేచును. రెండు మూడు కుర్చీలు వేసియున్న సుందరంయిల్లు కనుపించును. యిరువురూ చెరియొక కుర్చీలో కూర్చుందురు) ఏ సబ్జెక్టులో చూచినా యేబదికిపైన మూడు లొచ్చేయి—మురళీధర్ తో పోటీ అంటే ముందు మొగంపెట్టే స్టూడెంటేలేడు. బి.ఎ—కూడా చదువకుండా యిలా బికారిలా తిరుగుతున్నా వేమిరా?

ముర :- బి, ఎ - చదివే భాగ్యం నాలాంటి బీవాడి కెక్కడిదిరా?

సుంద :- నారాయణరావు బీదవాడంటే నమ్మేవాడంటూ వుండడు. “కూడినచ్చేకొందీ కుండలమ్మకొన” మన్నట్లు పట్టింది బంగారమయ్యే రోజుల్లో పరమ లోభినవుతున్నా వేమిరా? ఛా! ఛా!

ముర :- నారాయణరావుగారి కుంటే నాకేమిస్తుందిరా?

సుంద :- నీకు కాకపోతే నాకు వస్తుండా యేరా? నారాయణరావుగారికి దత్తుకొడుకువని నాకు తెలుసులేవోయ్!

ముర :- ఆరోజు లలా మారిపోయి తారుమారుగా తయారయాయి కాబట్టే ఆవూరూ ఆవూరూ అగచాట్టుబడి తిరగాలి సొచ్చిందిరా!

సుంద :- అరెబ్రదర్! అరవకుండా కూర్చోవోయ్! దేశాలు పట్టుక జేబరించే కర్మ నీ కెక్కడిదిరా?

ముర :- కాదురా సుందర్! కథ అడ్డం తిరిగింది.

సుంద :- అడ్డం తిరగటానికి అసలు సంగతేమిటి!

ముర :- సంగతి లేదు — సందర్భమూ లేదు. కరుణా రైసు మిల్లులో కాళీయున్నదన్నారు. బ్లాక్ మార్కెట్టు బ్రహ్మాండంగా పెరిగిపోతున్న ఆ రైసుమిల్లులో చేరి — రాత్రి సత్వం చూపి — దిక్కులేని దీనప్రజలకింత తిండి పెట్టలేక పోగా, తినబోయే మెతుకులు తీయలేనన్నాను. బ్లాక్ మార్కెట్ లేకుంటే బ్రతుకే లేదన్నారు — లంచం

ముట్టకపోతే లాభం లేదన్నారు — యీ పనులు నావల్ల కావని యెంతో బ్రతిమిలాడాను. కనికరించ వలసినవాళ్లు కక్ష పూనారు — నిలుచున్నవాడిని నిలుచున్న పాటున యిలువీడి పొమ్మన్నారు.

సుంద :- ఓస్! ఈ భాగ్యానికా యింత డంగైపోతున్నావు మనిషివి—డోన్ ట్ కేర్.

ముర :- “డోన్ ట్ కేర్” అంటే - డొక్కనిండే దెలారా?

సుంద :- దానికింత దడుపెందుకురా? సవాలుచేసి సరదాగా బ్రతికేదానికి.

ముర :- అదే “యెలాగూ” అని అడుగుతున్నాను.

సుంద :- నీ వడగనూ వొద్దు. నేను చెప్పనూ వొద్దు. అలా వున్న ప్లేటు నిలా మార్చివేయటమే.

ముర :- అంటే?

సుంద :- అంటే—యింటికి పోవడమే.

ముర :- ఆ—

సుంద :- “ఆ” అంటూ అదిరిపోతావేమిట్రా? మాయొంట్రో కొన్నాళ్లుండి మరీ వెళ్లుదావు లేవోయ్!

ముర :- తిరిగిపోవటమనేది తేలికయిన పనికాదురా సుందరం!

సుంద :- ఏం?—ఎవరయినా యెగతాళి చేస్తారంటావా?

ముర :- చేయరని నీవు చెప్పగలవా?

సుంద :- ఎవడురా నాన్ సెన్స్ — ఎక్కడున్నాడురా వాడు?

ముర :- ఎవడా? ఎవడయిందీ తెలియకుండానే మాటాడుతున్నావురా సుందరం! కాలేజీ లెక్చర్స్ లో కంఠం బద్దలు చేసుకొన్న నాడు నీలో నవచైతన్యం నాట్య మాడించిన దెనడు?—నిర్మల హృదయ వికాసం నిరుపమాన దేశోద్ధారణయని స్టేజీమీద కెక్కి చేతులెత్తిననాడు మానసోత్సాహం నీలో మారుమోగించిన దెనడు? నీవా?—నీలోనున్న నీ హృదయ స్వరూపు డింకొక వ్యక్తియా? ఆ వ్యక్తి — నీ హృదయ పరివర్తన నిఃకెరిగినవ్యక్తి — నీ జీవిత చరిత్ర నిజముగా నీకు చూపగలవ్యక్తి — అతని నడుగు—యేమంటాడో?

సుంద :- ఏమిటోయ్, మురళీ! ఏమిటీ యీధోరణి? నలువురూ వింటే నవ్విపోతారురా!

ముర :- న్యాయం మాటాడితే “నవ్విపోతారం” టా వేమిట్రా?

సుంద :- న్యాయం; న్యాయం; న్యాయం యెవరికి కావాలిరా యీ రోజుల్లో? నాటకం కావాలికాని—

ముర :- ఆ— నాటకమా?

సుంద :- అవునురా బాబూ! అవును, అసలీ ప్రపంచం అంటేనే అదో నాటకం—నాటక మనేదంతా బూటకం.

ముర :- అయితే ఆనాడు నీవు చెప్పినవన్నీ అబద్ధాలేనన్నమాట?

సుంద :- అబద్ధంకాదని అడిగేదెందుకు? సి. యస్. ఆర్. ఆంజనేయులుగా రున్నారరా! భక్త తుకారాం వేసి,

భక్తిరసం కురిపిస్తున్నారు. కైవల్యం రావాలనా? కిరాయి కావాలనా?—అలాగే, స్థానంవారున్నారనుకొ— కేకు కొట్టుకొని—కోక కట్టుకొనటం నటనా చాతుర్యం చూపటానికా? నాధునితో కాపురం చేయటానికా?— తిక్కతెలుసుకొని యిప్పటికైనా తెలివి తెచ్చుకోరా బ్రదర్! స్టూడెంట్లైఫ్ యీజ్ సోషల్లైఫ్.—కాలేజీ యుపన్యాసాలు కలకాల ముంటాయిరా? పలహారాల కోసం—పైజులకోసం — అంతకుమించిన అంతర్యాగం గరల్సమూచి గౌరవిస్తారనేకాని, సంస్కరణాభిలాషతో సభమీదికొచ్చే దెవడురా? మానవలోకమంటే మాయ దారి లోకమోయ్! అంతే, మిష్టర్! అంతే— ఇంతకంటే నీవు తెలుసుకోవలిసింది యీలోకంలోలేద్ — యీ మాటకు తిరుగు యేలోకంలోలేద్.

ముర :- నా మనసంతా నలకడబెట్టావురా సుందరం !

సుంద :- నలకడ పడితేనే కాని— నిలకడచిక్కదురా! చూడూ! బోధనా విధానమంటూ యీ టీచర్స్కు బొత్తుగా తెలిదంటే నమ్ము. ఎక్స్పీరియన్స్ లేని చదు వెంతయితేనేం? చదివి చదివీ మెదడు చవటబారి పోతుందిరా! నేను చెప్పినట్లు చేసి ముందు నిన్ను నీవు బాగుచేసుకొ. నీ కిడే నిజమైన గురూపదేశం—దేవరహస్యం కూడాను.

ముర :- చీ—చీ! ఎధన ప్రపంచం—ఎధన స్వార్థం. నీ వింత నిష్ప్రయోజకుడ వౌతావని యెప్పుడూ అనుకోలేదురా సుందరం!

సుంద :- అరేయ్! నా ప్రయోజనం నీకేరూపంగా పని
కొస్తుందో చెప్పు. నే చేయగలదంటూ వుంటే నెరవేర్చి
తీరుతాను.

ముర :- స్థిరచి త్తముంటే సిద్ధించనిదంటూ వుంటుందటరా?

సుంద :- (పరిహాసముగానవ్వి) “అలోచన చేయలేని అమా
యగు డెవరయా” అంటే “మురళీధరుజే” నని మొదటి
సారిగా చెప్పాలి. ఎఫ్, ఎ- చదివిననా లెడ్జి యిలావుంటుం
దనుకోలేదురా! మతికేమయినా మసక కమ్మిందాయేరా?
అపర డాక్టరునై ఆప్రషనుచేస్తాను. ట్రీట్ మెంట్ బాగా
యిస్తే నే కాని నీవు పాటుకు వచ్చేలా లేవు.

ముర :- అబ్బబ్బా! వినలేక అల్లాడి పోతున్నానురా! కర్ణ
కరోరంగావుంది నీ వర్ణ నాతీతం. ఆక్షణాని కాక్షణానికి
అంతులేని భావకనివై పోతున్నా వేమోయ్! ఏం భావ
మురా? ఆ భావం—ముభావం.

సుంద :- చిత్తశుద్ధి వుంటే చేయలేని పనుండదన్నావుకదూ?

ముర :- అవును—అయితే?

సుంద :- పేదవారి నాదరించాలనని పెద్దనాళ్ళతో పేచీపెట్టుక
వచ్చావే?—

ముర :- ఎస్తే?

సుంద :- ఆ రావటం స్థిర చిత్తంతోనా? పర చిత్తంతోనా?

ముర :- చెప్పచుంటావ్?

సుంద :- అంటాను. అందుకు నీ సమాధానం?

ముర :- అవునంటాను.

సుంద :- అవునంటే అవశ్యం క్రొత్తగా ఫ్యాక్టరీ నొకటి నిర్మించి కూలీలను రక్షించు చూద్దాం. చేతిలో వైసాలేని చిత్తశుద్ధి యేం చేస్తుందో—

ముర :- (మాటాడకుండా వుంటాడు.)

సుంద :- ఏరా? నా కవిత్వంలోని ముభావం నీ కార్యసాధన లోనికి వో మాటుగా వూడి పడిందేరా?

ముర :- సుందరం! స్వతంత్రజీవనంగల సంపన్నుడవునీవు. అనుకొన్న పని చేయదగ్గ అవకాశం నీకుంది. కర్మాగార మొకటి కట్టించరా! ప్రాలుమాలకుండా పనిచేస్తాను.

సుంద :- చాలులేవోయ్! నీ చాతుర్యం — పూర్వ లిచ్చిన దానిని పోగొట్టుకోకుండావుంటే కోట్లు సంపాదించి కూడ బెట్టినంతపుణ్యం. కూలిగుంపు బ్రతకలేదని యెవరికొంపలు గూల్చుకొంటారురా?

ముర :- (కోపంతో) సుందర్! ఆనాడు కాలేజీలో నీవు చెప్పిన ఆ యుపన్యాసాలు విని? అసలైన దేశభక్తితో నాచరిస్తా వని—అన్యాయాలకు గురియై అలమటించేవారి నాదరిద్దా మని, నీవద్దకువచ్చి నిన్ను యాచించాను. కాని—కొండంత నాచూశను కొల్లగొట్టే గొడ్డుబోతు వనుకోలేదు—స్వతం త్రించగల సమర్థుడవనుకొన్నానుకాని భరణపు మెతుకులు దిని బ్రతికే పందలాగా ప్రవర్తిస్తావని....

సుంద :- (కోపంతో) షటప్ - (చెంపమీద కొట్టును.)

ముర :- సుందర్! చెప్పితే తెలుకోలేనినాకు చెంపదెబ్బతో
తెలియ చెప్పావు. మంచిది. వెళ్లొస్తాను. (తెర.)

[నేపథ్య -- పద్యం]

గీ॥ భీతి బడకుండ-ధైర్యంబు వీడిపోక
మచ్చ బడకున్న నీ చిన్ని మానసాన
చెక్కు చెదరని నిజకీర్తి జీనకళల
దిద్దుకొనవోయి! యీనాడు తెలుగు బిడ్డ!

బ్రహ్మ లీల

రచన :- వి. వి. శాస్త్రి.

అతి మధురమైన మాటల కాటపట్టు - ఉపమానాల కునికి
పట్టు - పదాలంకారాల పట్టుకొమ్మగా తయారయిన సాటిలేని
మేటి “వీర బ్రహ్మంగారి” గొప్ప స్టేజీ డ్రామా ; ఇంపైన
యిన్నూరు పద్యాలతో-అడుగడుగునా ఆనందాన్ని చిందించే
మాటలతో మరపురాని మా బ్రహ్మలీల కొరకై త్వరపడండి.

విడిప్రతి 1కి రూ 2-0-0 మాత్రం.

చిరునామా :- శ్రీ నాగేశ్వరీ నిలయం, గుంటూరు.

అరండల్ పేట (పోస్టు) సాలెపేట 2వ, లైను.

నిరుద్యోగి

(నాలుగో రంగం)

[వేంకటప్పయ్యగారింటి ముందు - మాసినబట్టలు, రేగిన జుట్టు, ఆకలి బాధతో మురళీధరుడు.]

మురళీధరుడు :- అమ్మా! ఆకలి—అమ్మా! అమ్మా!

మంజు :- (లోపలినుండి బయటికివచ్చి) ఎవరివి నీవు?— ఎందుకొచ్చావు?

ముర :- నేనిప్పు డెవరినో నాకే తెలియుటలేదు — నీ కెలా చెప్పటం?

మంజు :- అడిగినతోడనే చెప్పక అనుమానిస్తా వెండుకు?

ముర :- బాధలు కలిగేటప్పుడు బ్రతికి చెడినవారికి అనుకోకుండానే అనుమానా లొస్తుంటాయమ్మా!

మంజు :- బిచ్చాని కొచ్చినా బిగువు తప్పలేదే?

ముర :- బిగువు తప్పిందికనుకనే బికారిలా తయారయ్యెను.

మంజు :- ఈమాట యింకా బావుంది. పకీరులా తిరిగే బికారివి కాకపోతే, పికారుగా వచ్చిన పావుకారివని యెవరన్నారు? నీ వెవరనయిందీ నీ మొఖమే చెబుతూంది.

లలిత :- (వచ్చి) ఎవరే మంజూ! ఏదో మాటాడుతున్నావు?

మంజు :- ముష్టికుంక యెవడో—మొండినాదన కొచ్చేడు.

ముర :- అవునమ్మా! అవును. మూడురోజులనుండి మెతుకు లేని ముష్టికుంక - “ముద్ద వెయ్యండమ్మా” అంటూ మీ ముంగిలి కాచుకున్నాడు. కరుణించి కాస్త అన్నంపెట్టిం చండమ్మా!

లలి :- “ముద్ద వెయ్యండమ్మా” అంటూ మొద్దులా నిలు చుండకపోతే కష్టం చేసుకొని కడుపునిండా తిండి తిన రాదూ? ఇదేం, రోగమా? భోగమా?

మంజు :- ఇంటింటి మెతుకులు వంటబట్టాక చనుటూడ్చి చాకిరి చేస్తారటే? చీమూ నెత్తురులుంటే చెంగు ముడేసు కొస్తాడూ? ఎద్దులాగున్నాడు — ఏం తీపరం? అసలీ సోమారిపోతులకు అన్నంపెట్టితే దేశాన్ని మనమే నాశనం చేసినవాళ్ళ మవుతాం. మాయరోగం — మరీయాదగా చెపుతూంటే పోతాడేమో చూడు —

లలి :- అంతస్తుగలవారికి అడుక్కు తినేవాడితో మరీయాద. యేమిటే? వాకిలిమూసి పోదాంరా — వాగి పాగి వాడే పోతాడు.

మంజు :- మొండిపీనుగ పోతుందటే? — మొత్త కాచుక పడుంటుంది కాని;

లలి :- పొమ్మనంగానే పోతే పొట్టనిండొద్దూ? పెట్టాలిసిం దేదో పెట్టు. వెనుక మొగంలేకుండా వెళ్లి పోతాడు.

మంజు :- పెట్టొద్దామరి? ఏమిటి పెట్టేది — వాతలా?

లలి :- వాతలు పెట్టినా యీ జబ్బు వదిలేదికాదు. చూడూ!

ఆంబోతులా బాటకెలా అడ్డం నిలుచున్నాడో?

ముర :- అయినవారందరికీ అడ్డమయినందునే యిందాకా వచ్చాను. నిరుపేదలకు యీలోకంలో నిలవటానికి నీడేలేదు కాబోలు.

మంజు :- నీలాంటి నిక్షేపరాయుడు అడ్డం కాకపోతే అండవు తాడా?

ముర :- అవునమ్మా! అవును — నిత్యమూ నేనిలా నిక్షేప రాయుడుగానే వుంటే నా యాంధ్రదేశానికీ — నా యాంధ్ర కీర్తికి వుపకారం చేయలేకపోయినా అపకారం చేయను గదా! అని అనుకుంటున్నా.

లలి :- కాళ్ళూ, చేతులు బాగావుండి గాడిదలా తిరిగేవాడివి, కష్టారితం చేసుకునేవారి గడపలముందు “దేహీ” యని చేయి చాచటం దేశద్రోహం కాదూ?

ముర :- కష్టంచేసుకునేవారికి కడుపునిండా అన్నముంటుం దటమ్మా?

లలి :- మనిషిచూస్తే మలపరామన్నలా గున్నాడుకాని — మాటలు వింటూంటే మాలావు ఘాటుగా నున్నాయే?

మంజు :- దేహం తెగబలిసి దిక్కుతెలియనివాడు మాలావు ఘాటుగా మాటాడకపోతే మామూలుగా మాటాడు తాడా?

ముర :- బ్రతుకనేర్చిన భాగ్యవంతులుండగ తిండిలేనివారెలా తెగబలుస్తారమ్మా?

లలి:- చూచావే మంజూ! చుంచు వెధవ—ఎంతమాటంటే
అంతమాట యెనకా ముందూ లేకుండా అంటూంటే —

మంజు :- నాన్నగారొచ్చేక చెప్పి నడి యిరగకొట్టిస్తేగాని,
గుణం కుదిరి వీడు గుడిశకు చేరుకోడు.

లలి :- నాన్నగారి చేతిలో నాలుగుతినక ముందు తెలియ
జెప్పితే మాత్రమూ తెలుసుకుంటాడా? దెబ్బతోకాని
దెయ్యం పారిపోదు.

మంజు :- ఈ చవటల కందాకా యెందుకు తెలుస్తుంది?

ముర :- చదువుకొన్న గొప్పవారికే తెలీదుకదా? చవటలకేం
తెలుస్తుందమ్మా?

మంజు :- అంత అభిమానం గలవాడివి అడుక్కు తినకపోతే
చదువుకొని అధికారం చలాయించలేక పోయేవా?

ముర :- చదువు—చదివి యేం చేయటానికి? నేనుచదివిన
చదువుచేతనే నేనిలా చెడిపోయాను. ఆ చదువు లేక
పోయినా హాయిగా వుండే వాడినేమి—

మంజు :- ఏం చదివావేం? ఎఫ్,ఎ-చదివావా? బి,ఎ-
చదివావా?

ముర :- ఎఫ్,ఎ-చదివానంటే ఎవరునమ్ముతారు? ఏమిలాభం?

మంజు :- ఎవరయినా నమ్ముతారు—ఏమైనా లాభముంటుంది.

ముర :- అయితే, ఎఫ్,ఎ-ఫస్టుకాసులో పాసయేనమ్మా!

మంజు :- ఎఫ్,ఎ-పేసయేవా? ఏం ఉద్యోగం చేస్తున్నావు?

లలి :- “ఏం ఉద్దోగం చేస్తున్నావ”ని యింకా అడుగుతా
వేమే? కళ్ళముందు కనబడుతూంటే—నిరుద్దోగం చేస్తు
న్నట్లు నీకు తెలియటం లేదా?

మంజు :- ఓహో! నిరుద్దోగి ఎఫ్,ఎ-అంటే నీవేనేంటి? ఏం
పనిమీద తమరిలా దయచేశారు?

లలి :- వీధులవెంట విజిట్ చేస్తున్నారు.

మంజు :- నిరుద్దోగి ఎఫ్,ఎ-గారూ! నిరాశ్చర్యంగా దయ
చేయండి.

మూర :- దయచేయటానికే దారి కనుపించటం లేదమ్మా!
అమ్మా! కళ్లు తేలిపోతున్నాయ్! కాళ్లు గుంజుకు పోతు
న్నాయ్! అబ్బా— (అంటూ పడిపోవును.)

మంజు :- పడిపోయాడు—పడిపోయాడు.

లలి :- ముంతాలూ! ముంతాలూ!

ముంతా :- (పరుగెత్తుక వచ్చి) ఏమ్మా! ఎందుకలా కేక
లెట్టారు?

లలి :- ఎవడో వెధవ — మనింటిముందు పడిపోయాడు —
మంచిసీళ్లయినా తెచ్చి పోయి.

ముంతా :- అంతేలెండి. (పోవును.)

లలి :- మంజూ! పాపిష్టిముండాకొడుకు — ప్రాణాలు విడు
వడు కదా?

మంజు :- దరిద్రుడు చస్తే దండు గేముందిలే—ఉన్నా వకటె,
వూడినా వకటె.

లలి:- అదికాదే!—పారేయటానికి పనివాల్లేవరూ లేరని.

ముంతా :- (నీళ్ల చెంబుతో వచ్చి) అబ్బీ! నీళ్లు — మంచి నీళ్లు — తాగు (అంటూ కొంచెం కొంచెంగా తాగి న్తుంటాడు.)

వెంకటప్పయ్య :- (కారులోనుంచిదిగి, కారును పెడుకు వీసు పొమ్మని నైగచేసి) ఏమిటమ్మా! ఇదంతాను?

మంజు :- ఎవరో నాన్నా! ఇందాకా వచ్చేడు. మనింటికి సరిగా రాగానే మాటా మాటా లేకుండా పడిపోయేడు.

లలి :- మన ముంతాలును పిలిపించి నుంచినీళ్లు పోయి న్తున్నాం. నాన్నా!

వెంక : చావలేని వెధవ - మనింటిముందు చావమని ఎవడు చెప్పాడు? అహ్లా— యెవడు చెప్పాడూ అంట?

ముంతా :- అంతేలేండి. యమధర్మరాజావారి ఆఫీసుకు రిపోర్టుచేసి చిత్రగుప్తుడ్ని డిస్మిస్ చేయించాలాఅంటే చేయించాలండీ !

వెంక :- ఏడిచావులేవోయ్, యెనక ముఖమా!

ముంతా :- అంతేలేండి.

ముర :- (తెప్పరిల్లుతూ, మెల్లగా) అబ్బా!

వెంక :- ఎవరివోయ్ నీవు? యిక్కడ చచ్చావు—

ముర :- భారతావనిమీద భారమైనవాడినయ్యా!

వెంక :- భారమని తెలుసుకున్నవాడివి బ్రతికావేం? చచ్చిన వాడివి చావకుండా—

ముర :- చావనీయకుండా మీ రడ్డుపడితే చావటమెలా?

ముంతా :- అంతేలేండి. చావకపోవటం మీకీ రోజూక ఛాన్స్ పోయిందన్నమాట. చచ్చినోడి పేరే మార్కెటు లో చలామణిలో వుంది. అందులోకూడా ఆకలితో చచ్చిన వాడికే అగ్రతాంబూలం అందుతూంది. ఊపిరి సాంతంగా పోయి పోకముందే “ఓ, కె” — అంటూ కెమెరాలో వైపునుండి వూడిపడేయా? — “ఆకలి బాధతో ఆంధ్రుని మరణమం”టూ పత్రికా విలేఖరులు పరుగెత్తుకపోయి న్యూస్ పేప రాఫీసులకు వ్యాసా లంపే వారా? — “తెలుగువారికిది తీరని విషాదమం”టూ డాంబీకులంతా డబ్బాలు కట్టుకొని బజారులలో బహి రంగసభలు జరిపేవారా? — “కాల గర్భంలో కలిసిపో తివిరా సోదరా! నీకిదే నా సోదిరా”! అంటూ కవుల కలాలు కాగితాలమీది కెక్కియా? అప్పుడు మీ శవానికి అలవిమాలిన వూరేగింపు జరిగిగేదా? మీప్రీతుగు పూలలో మునిగిపోయేదా? ఇంకా—యింకా—

వెంక :- (కోపంతో) నోర్ మూయ్!

ముంతా :- అంతేలేండి.

ముర :- అంతే నాయనా! అంతే—శవంమీద చల్లటానికి సంపెంగ పూలున్నాయికాని, వూపిరితో నున్నవారికి

పుష్పైత్తపూలు లేవు—ప్రాణాలు పోయినాక పాలూ,
పంచదార లొస్తాయికాని, బ్రతికుండగా బక్కనీళ్లు దొర
కవు—నిజ మాలోచిస్తే నీవు చెప్పినట్లు మరణించడమే
మహాదృష్టం—బ్రతికుండటమే భారంలాగుంది.

వెంక :- నీ వెవరవోకాని నిజం చెప్పావోయ్! చాకిరి చేయ
లేని చవటలు చావటం దేశానికి చాలా మంచిది.

ముర :- చాకిరి చేస్తానంటే మాత్రం చేర్చుకుంటానికి చాలి
నవా రుండొద్దా?

వెంక :- మా యింట్లో మరో పనివాడు కావాలి—మగి,
కుదురుతావా?

ముర :- ఆ మాత్రమయినా మీ రనుగ్రహిస్తే యింటిమనిషి నై
యే పనయినా చేస్తాను.

వెంక :- జీత మెంత?

ముర :- జీవితమానంగా జరుగుతూంటే జీతంమాటెండుకండీ!

ముంతా :- అంతేలెండి. మనుసు కుదుర్చుకొంటే మనిషి
కుదరక పోతాడా?

వెంక :- తీసుకపోయి తిండిపెట్టక మాటలు చెప్పతూ పని
మరిచావేమోయ్ ముంతాలూ!

ముంతా :- అంతేలెండి.

వెంక :- (మురభీధురొత్తో) అయితే లేచి అన్నం తినవోయ్!

ముర :- అలాగేసార్! (ముంతాలుతో లోనికిపోవును)

[వెనుక తెర లేస్తుంది. డ్రాయరు, నాలుగు కుర్చీలు వేసి వుంటాయి. వెంకట్రామయ్య, లలిత, మంజు కూరుచుంటారు.]

మంజు :- ఏయ్! మిష్టర్ నిరుద్యోగి ఎఫ్, ఎ-కాఫీ పట్టుకరా!

వెంక :- (నవ్వి) అదేమిటమ్మా—ఆపేరు? నిరుద్యోగి అనే పేరు నీవు పెట్టావేం?

మంజు :- అవునునాన్నా! ఎన్నాళ్ళకూ పేరు చెప్పకపోతే యేమని పిలవాలి?

లలి :- అంతేనాన్నా! అదే బావుంది. నిరుద్యోగినంటూ మనింటి కొచ్చేడు—నిరుద్యోగి అని మనం పేరు పెట్టేం.

వెంక :- బాగుందమ్మా! బలే బాగుంది.

ముర :- (మూడు కాఫీలు తెచ్చి బల్లమీదుంచి—నిలుచుని) వేడి తగ్గుతుండేమో, వేగం తాగండి బాబూ!

మంజు :- మాటలు చెప్పకపోతే—మరికాస్త మంట పెట్టరాదా?

ముర :- మంట పెట్టిందాకా మనసు నిలిస్తేగా?

వెంక :- ఆమాట నలావుంచి అడిగినదానికి ముందు చెప్ప— నీ పేరెన్ని సారులడిగినా చెప్పలేదు కాబట్టి నిన్నీ రోజు నుండి “నిరుద్యోగి” అని పిలవడానికి నిర్ణయం చేశాం— బాగుందా?

ముర :- బాగుండేమాట భగవంతుడికి తెలియాలి.

మంజు :- ఏయ్ ! నిరుద్యోగీ ! స్నా బాటిలు నిన్న సుప్తాగా
అయిపోయింది కదూ? కొత్తదాని నేమయినా కొను
క్కొచ్చేవా?

ముర :- ఇంకా లేదు—

మంజు :- ఎందుచేత?

ముర :- తీసుకరమ్మన్న “స్నా” పేరేదో తేల్చి చెప్పేరుకారు.
కాశ్మీర్ స్నా తెస్తే కాదనొచ్చు—రాజా స్నా తెస్తే
రాసుకోకపోవచ్చు—పారిస్ స్నా తెస్తే పనికిరాదనొచ్చు—
అందుకని, అడిగాకే....

మంజు :- (చిరాకుతో) అడిగావు లె—అడిగేదేమిటి? ఈ స్నా
లేవీ పనికిరావని యెన్నిసార్లు చెప్పేను? మురళీస్నా
తప్ప ముట్టేదిలేదని ముప్పైసార్లు మొత్తుకున్నాను.

ముర :- అవునవును. ఆమాట మరిచిపోయేను. ఇప్పుడేకొను
క్కొని యిక్కడున్నట్టు లొస్తాను. (రెండడుగులు వైచి,
వెనుకకు తిరిగి, మరిచిపోయినట్లు నటించి) మతి మరుపు
మల్లీ వొచ్చిందె—ఏ స్నా దెమ్మన్నారో, యింకోమారు
చెప్తారా?

మంజు :- (కోపంతో) “ఈసారి, యీసారి” అంటూ యెన్నిసా
రులు చెప్పమంటావ్? మురళీస్నా—మురళీస్నా—మురళీస్నా
మూడో సారడిగేవా?—

ముర :- (సంతోషంతో) ఓ—వియాం సారీ —ఈమాట
నీనోట యెన్నిసార్లు విన్నా యింకా విందామనిపిస్తుంది

మంజూ! (పోరపాటుని తెలుసుకొని) పోరపాటు—పోర
పాటు—“మంజూదేవి” అనవలసింది. మంజూ అన్నాను.
ఎక్స్క్యూజ్ మి.

లలి :- “ఎక్స్క్యూజ్ మి” అంటూ యింగ్లీషు మొదలెట్టావే?

మంజూ :- ఎఫ్, ఎ—చదివినవాడు యింగ్లీషు మాటాడడటే?

వెంక :- ఎంగిలి కూతొకటి యెక్కడ పట్టుకొన్నాడోలే —
(అందరూ నవ్వుతారు)

ముర :- పరాకుపడి పోరపాటు చేశాను. మహారాజులు
మన్నించాలి.

మంజూ :- పోరపాటులు చేయటం నీ కలవాటులా గుంగీ?

వెంక :- నిరుద్యోగీ! నెలదాటి పోయినా నీ జీతం మాట
చెప్పవేం?

ముర :- అదంతా మీ యిష్టమేనని ఆనాడే చెప్పేనుకదండీ?

వెంక :- అయితే యింద. ఈ పదిరూపాయలు పుచ్చుకొ.

ముర :- (తీసుకొని) ఈ పైకంతో యేం చేయమంటారు?

మంజూ :- మంగలి పాపుకెళ్ళి తలా, గడ్డం కాస్త మర్మత్తు
చేయించు—బట్టల సబ్బాకటి తెచ్చుకొని బావిదగ్గర
బట్టలుకాస్త గుంజేసుకొ — నీ మొఖం చూడాలంటే
ముందు నేను సిగ్గుపడుతున్నాను. —

ముర :- అలాగేనండీ! (వెళ్ళిపోవును.)

సత్తారుసాయిబు :- (వచ్చి) మహారాజా, హెంకటప్పయా
గార్హి మెహర్బానీ సలాంజీ!

వెంక :- సత్తారు సాయిబుగారా! సమయాని కొచ్చేరు.
(కుర్చీచూపించి) రండి, కూర్చోండి. ఆ సమాచారా
లేమిటండి సాయిబుగారూ!

సత్తా :- షమాచారంమాటా అంటే షచ్చీనంత పని హైతీంది
సర్కార్!

వెంక :- అదేమిటండి! అలా మాటాడుతారు.

సత్తా :- మాటా కాకపోతే హేంటీ మహారాజ్! మాకి
హూకా లడికీ హుండాది. మీకు తెలిసి హుండాదీలేదూ?

వెంక :- అవునువును. అమ్మాయి వున్నది.

సత్తా :- హదీ, సర్కార్! హది — హయితే! హేంటీ
హయిందీ హంటే — మొన్న పోయిన పండక్కి మొగ్గూ
హత్తోరింటికి తెచ్చాం జీ!

లలిత :- అంటే—పుట్టింటి కన్నమాట?—

సత్తా :- జీహ్వా—జీహ్వా—హమేకీ పంటి పిన్నూ కావావాలా
హంటే హం బాజార్ కీ జాగయా సర్కార్! హడా
పొద్దూ లెగ్గిపోయింది.

లలిత :- ఏమిటి! పిన్ను పట్టుకొచ్చేవా?

సత్తా :- పిన్నూ నై పేషుకొని హింటికిపోతే వీచు వీచు

రేగి—ఘర్ మే బధా గడిబిడి లెగుస్తాది. లడ్కీసే లడా
యి పడా లేన్ మహారాజ్!

లలిత :- ఎలావుందో యిలా చూపు.

సత్తా :- హమ్మాయీ వారూ హద్గితే హద్దూమాటా హుం
టుందా? షూడండిహమ్మా షూడండి! (ఇచ్చును.)

లలి :- (తీసుకొని పొటం విప్పిచూచి) ఏ మాపులో చేయిం
చారో కాని యెంతో పనితనంగా వుంది.

సత్తా :- హచ్చం షనర్లుకొని హర్దరూహిచ్చి పేహించాం.

లలి :- మంజూ! చూడవె. యెంత మోజుగా వుందో?

మంజు :- (చూచి) ఎంతైనా బావుంది! ఇంతవర కీలాటిపిన్ను
యెక్కడా చూడలేదు.

వెంక :- ఏదీ చూద్దాం. (తీసుకొనిచూచి తిరిగిఇచ్చి) సాయి
బుగారూ! సరదాగా వుందండి. ఈ రాళ్ళిక్కడనే కొన్నా
రా? ఎక్కడనుంచేనా తెప్పించేరా?

సత్తా :- మొన్న గుంటూర్కి పోయినానూలేదూ? మున్గాలా
వారి దుకాణంమే తెప్పించాం జీ!

వెంక :- గుంటూరులో యింత గొప్ప వ్యాపార ముందా?
మునగాల వారిలో యిలాంటి నజ్రాలమ్మే మొనగాడు
న్నాడా? అహ్లా-వున్నాడా అంట? ఆయన పేరేమిటో
అడ్రసుతోగూడా చెప్పండి.

సత్తా :- మున్గాలా నరసయ్య సన్, కేశవారావు గుపత.
మెయిన్ రోడ్, గుంటూరు.

లలి :- ఎరుగనివాళ్లుపోతే యేమయినా దగా వుంటుందా?

సత్తా :- హాడా, మగా హెవ్రూ పోయినా పద్మాక్షకాతనం హాడా పస్కిరాద్ మహారాజ్! హొక్తి మాటా-హొక్తి బాటా. ఉస్కా షాపూమే హుండాది హేంటీ హంతు? ఫాయిదాహై--ఫర్వానై. సచ్ బాత్ కీ సలాం-ఝూటా బాత్ కీ సైతాన్! జోస్తీనాలా ఘరానా-ఝుట్ ఫట్ వాలా దినానా. క్యాపత్తర్?--క్యాపత్తర్?--కల్లుతిర్తి పోయి గాభరా హెత్తిందాకా కాంతుల్, కాంతుల్ కక్కుతుండాయ్ సర్కార్!

మంజు :- అవును. సూర్యకిరణాలను మించిన శోభాయమానంగా--సక్షత్రాలనుమించిన నాణ్యంగా--రవ్వలకంటె రాజసంగా మిడిసిపడి మెరుస్తున్నాయి.

లలి :- కాదే మంజూ! పెట్రోమాక్స్ లైట్సు కంటె యెక్కువ ఫోకసు యిస్తున్నాయి. రవ్వలో, రత్నాలో మరి--

సత్తా :- హాయి రవ్వల్ కావు--గవ్వల్ కావు హమ్మాయీ గారూ!

మంజు :- నాన్నగారూ! ఇలాంటి పిన్ను నాకూ చేయించరూ?

వెంక :- పచ్చి కరువుకాలంకదా--పైకమెక్కడిదమ్మా?

సత్తా :- గరీబ్ కాబాత్ ఘరానావారు బోల్తాహుంటే హింకా హేంటీ షెయ్యావాలా సర్కార్!

వెంక :- కరువుకాలంలో బతికి బైటబడితే కాలుని పాశంలో నుంచి బైట పడినంత పనిగావుంది. సంగతేమిటంటే?

సాయిబుగారూ! దగ్గిరవాడవు నీవద్ద దాపరిక మేముంది కాని—“పర్మెటుకావాల”ని నచ్చేవారి వద్ద పైసాగుంజే వాడినయితే, గారడివాని డబ్బాలో రూపాయల లాగా గలగల మనిషించక పోయేవాడినా?

సత్రా:- ఆప్నాకా పి త్తం “అంగార్ కా పాస్ హెన్నా పూసా” హాని భడా, చోటా హందర్కీ బాగా తెల్సీ హుండాదీ సర్కార్! మత్ లబ్ హొక్టీ మన్నీ పేస్తాన్. మీకీ బుద్ధి హుండాదీ లేదూ, మోటా హిన్నాముక్కా హనోగ్ండి. కానా, కపా లేనివాడూ మీ కాల్హాపట్టుకొంటే తుమారా మన్నులేదూ?—తాడూ హిగ్గీ నట్టు హిగ్గీ పోయీ—కాడీ తెగినట్టు తెగిపోతాది. హెంతా మెత్కాబుద్ధి?—హెంతా మెత్కాబుద్ధి?—

మంజు:- పైక మొచ్చేక పంపస్తామంటే పడ్డు రాసుకొని పిన్నివ్వరా నాన్నా?

వెంక:- పదిరోజుల పాటాగుతల్లీ! పైకమేదై నా నస్తుందేమొ—

సత్రా:- హమ్మాయి వాగ్గీ హంతా హానషరం హాయితే హాదే పిన్ను హుంచుకోండి మహారాజ్!

వెంక:- మీ అమ్మాయికి పట్టుకపోయే పిన్ను మా అమ్మాయి కెందుకండీ! (మంజుతో) సాయిబుగారి పిన్ను సాయిబుగారి కివ్వమ్మా! మరోపిన్ను మనం తెప్పించు కుందాం.

సత్రా:- తియ్యాహొద్దు—హియ్యాహొద్దు. తెచ్చినపిన్నే హుంచుకోండి మహారాజ్! మరొకపిన్ను మా యింటికి

తెచ్చుకొంటాం.

లలి :- నాన్నగారివద్ద డబ్బు లేదంటూంటే—నాలుగురోజు
లపాటాగుతావా?

సత్తా :- పంతుల్ గార్జీ పైకం హడ్డుతానా? హేలినవారి
కటాచ్చం హింత మామిదా హుండావాలా కాని—

వెంక :- లంచంగా యీ పిన్నమాకు లభింప చేస్తున్నావా?

సత్తా :- హెంతా మాటా బోలినార్ సర్కార్! హెంతా
మాటా బోలీనార్. లంచం మాటా మీరూ హంటే
లచ్చల్ లచ్చల్ మీకీ రాకపోతాయూ మహారాజ్! పానీ
తిని—ఖానా తాగేవాడు హెవ్వా హంటాడ్ సర్కార్!
హెన్ని గుండెల్ పెట్టుకొని హంటాడ్?

వెంక :- అవన్నీ యిప్పుడెందుకుగాని, అవసరంగా మాటాడే
దేమిటంటారు? (మంజు, లలితనుచూచి) లలితా! మంజూ!
లోపలకు వెళ్ళండమ్మా!

లలి, మంజు :- అలాగేనాన్నా! (యిరువురూ లోనికివెళ్లుదురు.)

సత్తా :- కష్టాకా కోటా నిన్నటికి కాళీహయింది సర్కార్!

వెంక :- నీవు కావాలంటే నిమిసంలో తెప్పిస్తాను.

సత్తా :- హిన్నాకోటా హీ నెలే హుండాది సర్కార్.

వెంక :- నెల జరగనివ్వు—నేనున్నానుగా?

సత్తా :- బియ్యపుకోటా మాటాహంటే నాకీ గుండె బేజా
రెత్తి పోతూండాది సర్కార్! మొన్న కోటామే సన్నా

బియ్యం మూటల్ మీకీ పంపించి హుండానూ లేదూ?
గాం మే హంతా గబ్బూ లెగిసింది మహారాజ్! నిల్వ
చేసిన చావల్ కొల్వకాస్తోతే “బాకూ మారికెట్ బేరం
బైటా హేస్తామ”ని హల్గా జనం హంతా హడానడి
పేషిందీ సర్కార్!

వెంక :- ఏడిచారు వెధవలు-ఒక్క గింజనై నా చిక్కనినక్కు.
కడుపులోమంట కాల్చేస్తుంటే — కానీకొక గింజంటే
మాత్రం కొనకా, తినకా తప్పేదేముంది? “నోస్తాక్” అని
నోటీసంటించి-యింట్లో కూర్చో. ఏం చేస్తారో చూద్దాం.

సత్రా :- కొట్టూ తెర్నీ చూపావాలాహని గోలా పేసితే
హేంటీ షెయ్యటం?

వెంక :- ధాన్యమంతా మరోచోటికి దాతుయలేక పోయేరా?
ఎత్తుగడవేసి యీ-యెత్తు తప్పకోవాలగా? (ఆలోచించి)
కాదూ కూడదని వాళ్ళంటే — కనీబిసీ మీరు రెండరిసి
“కొట్టులో గింజ లేకపోతే వందరూపాయలు కట్టేవా
డెవడో తాళాలు తీసుకొని తలుపు తీయనుం”టూ ధైర్యం
చేసి దబాయించెయ్యండి. (కొంచెమాగి) నూకలులేక
నకనకలాడేవాడెవడు చెప్పండి-నూరురూపాయలుకట్టేది?

సత్రా :- బహూత్, హచ్చాజీ! బధా బుజ్జా మీనీ హుం
డాదీ— బేగీ దాడ్ తీస్తాదీ సర్కార్!

నిరుద్యోగి

(ఐదో కంగం)

[రేషన్ కొట్టుకు తాళంవేసి సత్తారు సాయిబు నిలుచుంటాడు. రామయ్య యెదురుగా వుంటాడు-జనులు గుంపులు గూడి వెనుకగా నిలుచుంటారు. తెర లేస్తుంది.]

సత్తా :- (సాంగ్)

చలొ, చలొ భాయ్! తుం-చలొ, చలొ-భాయ్!
చానల్ నై, గీవల్ నై -చలొ, చలొ-భాయ్ ||చలొ||

రామయ్య :- సోలెడు నూకలన్నా యివ్వకుండా సున్నా చుట్టి చూపితే యింటికిపోయి యేం తిని బతక మంటావయ్యా?

సత్తా :- బత్తా-లేకపోతే చిత్కి పోండయ్యా! పత్రావందల్ టన్నుల్ కా బియ్యం పానీమే ముస్తీపోయిందంటా. హాడా కోటానై -హీడా చానల్ నై. హింకా హేంటీ మెయ్యా వాలా?

రామ :- చీకటికొట్టు బియ్యంతీసి చీటీకో శేరుచొప్పనై నా యివ్వండి. గుక్కెడు గంజినీలైనా వుంటే, గొంతైనా తడుపు కొంటాం.

సత్తా :- మారెడు గింజల్ లేక మేమే షచ్చిపోతూహుంటే సీకటికొట్టు హెడా హుండాదయ్యా-సీక్టీ కొట్టు. సీక్టీ

కొట్టూలేదు-సిట్టెడు చావలూ లేవు చలూ! చలూ!

మురళీధరుడు :- (గడ్డం, క్రాపుచేయించి, తెల్ల బట్టలతో వచ్చి)
ఏమిటీజనం?—ఎందుకొచ్చారు?

రామ :- బియ్యపు రేషన్ షాపు బాబూ! బిచ్చం వేసినన్ని
బియ్యంకూడా లేవంటున్నాడు. తాటాకుల మంటలా
కడుపులో తగలబడి పోతుంది. కళ్లలో ప్రాణాలెట్టుకొని
కడసారి చూపులు చూస్తున్నాం.

ముర :- షాపులో బియ్యం ప్లాకున్నదంటారా?

రామ :- బియ్యంలేకనాబాబూ! యియ్యలేక నేకాని-రేషను
బియ్యమంతా రెక్కలుకట్టుక యెగిరి పోయిందా? భాగ్య
వంతుల యిండ్లకు బండ్లతో పోతుంది. ఉన్న బస్తాల
మూతులూడదీయక ముందే కొత్తధాన్యవచ్చి కోటలో
దూరుతూంటే పేదవారి కెక్కడనుండి పిడికెడు గింజ
లొస్తాయిబాబూ! చీకటికొట్టు తెరిపించండి. చేటలతో
పంచాలన్నా కరువులేని గింజ కానొస్తుంది.

ముర :- కంట్రోలు నిర్ణయించింది కామందుల కోసమా
నాయనా? కరువుకాలమైనా అరువుబేరంకాదే?—రొక్క
మిచ్చేటప్పుడింత రొదెందుకు చెప్పండి? పిల్లా, జల్లా ఎలా
అల్లాడి పోతున్నారో చూడండి పాపం. ఆకలిదొక్క
లంటుకపోయి ఆవురు మంటున్నారు. ముద్దకొరతైతే
మొగంవాడే మనం — మూడురోజులనుండి ట్రోభిస్తున్న
వారి మొగాలు చూస్తుంటామా? కొట్టుతెరిచి బియ్యం

కొలిపించండి — పసిపిల్లల ప్రాణాలనైనా కనికరించి కాపాడండి. ఇంతమంది బీదలపక్షమున యీ దీనుడు మీకు సదయ చూపమంటూ సలాంచేసు కుంటున్నాడు.

సత్తా :- హదీకాదు భాయీ! హదీకాదు. మానెడు నూకల్ హుంటే నీకీమాటల్ హిన్ని పెప్పటం హెందూకా? నాకీ హినటం హెందూకా?

ముర :- సాయిబుగారి మాట సత్యమేనంటారా ?

రామ :- తాళం తీయమనండి బాబూ! తరుగులేని ధాన్యముంటుంది.

సత్తా :- తాలంతీయ్ సాయిబూ! తాలంతీయ్ సాయిబూ! తాలంతీసితే హాడా హేంటీ హుండాదయ్యా? తాతాయ గారి తలకాయ — నాకీ తాలం తీయాకాపోతే — నాహీపూ మీదా మీకీ తాలం హేసేలాగా హుండి పోయార్? (తాళాలు యిసిరి క్రిందకొట్టి) కొట్టూమే గింజా హుంటే గుడ్డిపెసా నాకీహొద్దు — నూకత్ లేకాపోతే మీకీ నూరు రూపాయలు కట్టావాలా.

రామ :- బియ్యానికొచ్చేంకాని కయ్యానికొచ్చామా బాబూ! పందెం పెట్టడానికి వందరూపాయలేవుంటే — చీటీ బియ్యం కోసం మీచేత చివాట్లు తింటామా?

సత్తా :- భేటాకీ చెప్పినట్లు పెబుతూంటే బేగీ గడిబిబీ పేసీ హేస్తావ్ — మాటా హనుకుండావా? మజాకా హనుకుండావా?

ముర :- కడుపుమంటతీరని కంగారుతనమెకాని — మిమ్మెడి రించటం వారికేమైనా మేలు చేకూరుస్తుందా నాయనా!

సత్రా :- (కోపంతో) కడుపుమంటామైతే కాల్యాలలో పడా వాలాకాని--పక్కవాళ్ళమీదా పడితే ఫాయదా హేంటీ?

ముర :- ప్రాణాలు నిలుపుకోచూచేవారికి ఫాయదా యేం తెలుస్తుందండి? అంత మాత్రాన మీ రావేశ పడాలా? (తాళాలు చేతపుచ్చుకొని) తమకంత తలనొప్పిగావుంటే వోపికపట్టుకొని వొదిలి నిలుచోండి. తలుపుతీసి చూపితే తలలొంచుకొని వాళ్లేపోతారు. నిజం తెలపటానికి నేనే పూనుకొన్నాను.

సత్రా :- (అడ్డువచ్చి) ముక్కా మొగం తెలియని మొగాడివి హేడానుండి వొచ్చావయా? నా తల్పూ తీసిహేసితే నీ తలా తీసీహేస్తాన్. హియ్యాలా గొల్లెంటీసి కొట్టు సూపా వాలా హన్నార్! రేపు గోషాతీసి పెల్లాన్ని సూపావాలా హంటార్. భాయీ! బధా ఆద్మీ హుండావ్. కాస్త కాఫీ తినిపిస్తాన్—కదలిపోదాం రా!

ముర :- కడుపునిండాతిన్న నాకు కాఫీ యెందుకు నాయనా? కడుపు కాలుతూన్నవాళ్ళకు గంజినీళ్లుపోయక — కాఫీ నీళ్లిచ్చి, కదలకుండాచేసి, బోకరించే వారిని బుట్టలో పెట్టుకొందామనా? ఇంతదూరం వచ్చినా యీ లంచ గొండితనం దయ్యంలాగా నా కిక్కడా దాపరించిందా? బద్దు, బాబూ! వొద్దు. కాళీఫర్సేసుకొని కాఫీ నాకిప్పిం

చేదానికంటే — కానీ లాభం చూచుకొని - కన్నతండ్రి
లాగా బీదవారికిన్ని బియ్యమివ్వటం మీ కన్నివిధాలా
మేలవుతూంది.

సత్తా :- బియ్యంలేవు భాయీ హంటే బేజాన్ కబురూ
షెప్టావేమయ్యా? ధాన్నెం షూద్దామా దర్షి నానీకలేద్ -
మాటల్ షూసితే మహారాజులా గుక్కతిర్గాకుండా గుప్పీ
హేస్తుండావు. తగ్గిషెపుతూంటే తలామీదీ కెక్కుతావ్?
పోదా షెయ్యటానీక వచ్చేవా? వాదూ షెయ్యటానిక
వచ్చేవా?

ముర :- సోదాలేదు — వాదూలేదు. బియ్యముంటేగదా భీతి
పడటం? తమరు కొంచెం తప్పకొండి — తాళాలు తీద్దాం.

రామ :- (సాయిబుగారి చేయి పట్టుకొని) గాభరాపడి గందర
గోళం చేయకండి. ధాన్యం లేకపోతే మేమే దక్కిస్తూ
పోతాంగా?

ముర :- (గొల్లెంటీసి, తలుపునెట్టి) రండి — చూడండి.

సత్తా :- అరె అల్లా!

రామ :- రండిరా! (గుంపుతోగూడా లోనికిపోయి బియ్యపు
బస్తాలు తెచ్చి బైటవేసి) సాయిబుగారూ! మూలావు
సాహసంగా మాటాడారు? సోదాచేసినందుకు సొమ్ము
దొరికిందే —

ముర :- తప్పచేసినవారిని తర్కించకూడదు నాయనా! మంచి
మాటలతోనే వారిని మార్చటానికి సిద్ధపడండి — సిద్ధి

పొందొచ్చు. (సాయిబుగారితో) అయ్యా! సాయిబు
గారూ! ఆలస్యమెందుకు? కూర్చొని కొలతారంభించండి—
వేళతప్పకూంది, వెళ్ళిపోతారు.

సత్తా :- హయ్యి హియ్యావాలా హంటే హర్దరు హింకా
రాలేదు భాయీ!

ఒకడు :- ఆరరులేదని మీరివ్వకపోతే ఆగలేమని మేమే
యెత్తుకు పోతాం.

సత్తా :- హంతపనీ హెందుకభాయ్. (కూర్చొనును.) (తెర)

బు ణ దా త

ర చ న :- వి. వి. శాస్త్రి.

పల్లెటూరి రైతాంగపు తేటతెనుంగు పదాలతో నలరారు
కమ్మని పద్యాలు—అప్పుబడ్డ రైతుల కష్టాలు—బాకీదారు
లను నాశనముచేసే ఋణదాతల కుత్రి మాలోచనలు—
తమాషాగా నవ్వించే సామెతలు—అందమైన వాక్యాలతో
తయారయిన గొప్ప సాంఘిక స్టేజీద్రామా!

అంతయేల? ఒకసారి చదివి చూడండి. పాఠక మహా
శయులు జాగుచేసి తరువాత కాపీలంద చేయలేకపోయిన
మమ్ము నిష్ఠూర పెట్టవద్దని మనవి.

మీ కాపీకై నేడే వ్రాయండి. ప్రతి 1కి రూ. 1—4—0

చిరునామా :- శ్రీ నాగేశ్వరీ నిలయం, గుంటూరు.

అరండల్ పేట పోస్టు, సాలెపేట 2వ లైను.

నీరు ద్యోగి

(ఆరో రంగం)

[వెంకటప్పయ్యగారి యిల్లు; లలిత, మంజు.]

మంజు :- లలితా! నిరుద్యోగి యింతందగాడని నే ననుకోలేదే.

లలి :- (నవ్వి) ఆ అందాన్ని చూచి నీమనసు చిందరవందరయై పోతున్నదా?

మంజు :- చిందరవందరయై పోవటమేమిట?—చేతికి చిక్క కుండా పోతూంటే—

లలి :- ఆయితే మనసు కుదిరిందన్న మాట.

మంజు :- చెదిరిందని చెబుతూంటే కుదిరిందంటా వేమే?

లలి :- మరులు దిరిగిన మగువ మనసు మొదట చెదిరి పిదప కుదురుతుంది.

మంజు :- కుదిరిందనుకుంటే మతి కూడట పడినట్లే.

లలి :- వంటింటి కుండేటికోసం నలలు పన్నాలటే?

మంజు :- వలపుతో సాధించేదానికి వలలెందుకుగాని—పెళ్లి చేసుకుంటానంటే నాన్న పళ్లుకొరకడు కదా?

లలి :- మొత్తంమీద నీమనసు ముదురుపాకంలో బడినట్లుంది.

మంజు :- ముదురుపాకంలో బడితే మొరటుతనమేగదే? సమ పాకంలో వుండబట్టే సరసంగా వుంది.

లలి :- నీ సరసాల కాతడు సమ్మతిస్తాడా?

మంజు :- సమ్మతించక పోవట మాతనికి సాధ్యమైనపనా?
మంజుమీద మనసుపడింది కాబట్టే ఆనాడు మనింటి
ముందు పడ్డాడు.

లలి :- మనింటిముందు పడ్డాడో — మంజు కంటిముందు
పడ్డాడో నీకు తెలియాలి — నీ నిరుద్యోగికి తెలియాలి.

ముర :- (వచ్చి) నాకేం తెలుసమ్మా! నన్నడగటానికి —

లలి :- తెలిసిందంటూ వుంటే తేటగా చెప్తావా?

ముర :- చెప్పగలిగుంటే చెప్పటానికేం?

మంజు :- నిరుద్యోగీ! నీ జమైన పేరేమిటా నేడై నా చెప్పవూ?

ముర :- ఏ పేరయితేనేం లెండి — యిలా పిలుస్తున్నారుగా.

లలి :- పేరు చెప్పమంటే పెనగులాడతా వేం?

ముర :- మీరు ప్రేమతో పెట్టినపేరు మార్పు చేయటం
యిష్టంలేక —

మంజు :- పోనీ — వూరిపేరయినా వోమాటు చెప్పరాదూ?

ముర :- మనిషి పేరుతోనే వూరిపేరూ మనవి చేస్తాలెండి.

మంజు :- పేచీకి పెద్దలాగున్నా వే — మరినీకు, పెళ్లయిందా?

ముర :- పెళ్లయితే యిల్లువీడి రాగలనా? పెళ్ళికావలసిన
వాడను కాబట్టే యింటిపేచీ లేకుండా మీ యింట
నున్నాను.

లలి :- మాలావు చతురుగ మాటాడు తున్నావు? మా మంజును చేసుకొంటావా యేం?

ముర :- అడగకముందే అంటగట్టడానికి “చేసుకొంటావా” అని అడుగు తున్నారు. చౌకగావుందా మీ మంజు?

లలి :- విచ్చానికొచ్చినవాడివి బేరాలు మొదలెట్టావే?

ముర :- నిరుద్యోగినై మీ యింటికొచ్చి నెలకో పదిరూపాయలు సంపాదించాను గదా?

మంజు :- ఎఫ్, ఎ- చదివినవాడికింకా యెంత జీతం కావాలో చెప్పరాదూ?

ముర :- పదిరూపాయలైనా నేను పట్టుదలగా అడిగేనా?

లలి :- ఆ పదిరూపాయల తోనే ఆలిని సంపాదించా లనుకున్నావా?

ముర :- జీతగాడితో యింత చెతురులెందుకు లెండి.

లలి :- ఇంటికి జీతగాడనయినా—యింటికి చెలికాడవుగా?

ముర :- అంత మాటెందుకమ్మా?

లలి :- అంతకు మించిన అంద చందాలు నీయం దెంతైనా నిలిచివున్నాయి కనుక.

ముర :- అందంవుంటే సరా? ఆస్తీ, అధికారం వుండొద్దూ?

లలి :- అంట గట్టుకొన్న అమ్మాయి వైపున—

ముర :- లభిస్తుందంటారా?

మంజు :- లక్ష రూపాయలకు పైగా.

లలి :- నాన్నగా రొస్తున్నారు—నాన్నగా రొస్తున్నారు.

మంజు :- కోపంతో వస్తున్నట్లున్నారు—కొంచెం తప్పుకొంటం
మంచిది. (అని అందరూ లోపలకు వెళ్ళగా తెరలేస్తుంది.
వెంకటప్పయ్య-సత్తారు సాయిబు కూర్చోని వుంటారు.)

వెంక :- ఎవడువాడు? ఆఫూల్ ఎవడు? చెప్ప—డొక్క
చీల్చి డోలు కట్టిస్తాను.

సత్తా :- హాన్నా హెవ్రో హంకూ మాలుంనై హుండాది
సర్కార్! హమారా గాంకావాలా హాన్నా కాడూ
వున్నాడే మహారాజ్!

వెంక :- ఆత డెలాగా నున్నాడో ఆనవాలు పట్టేవా?

సత్తా :- జీహా—జమిందార్ వాలా హంటి జబర్దస్తీ—
గుబుల్ గుబుల్ హె తింఛే గొప్పా హందం, చందం.

వెంక :- ఆడపిల్లలాగా అంద చందాలు చెప్తా వేమయ్యా?
(లోపలకుచూచి) నిరుద్యోగీ! నిరుద్యోగీ!

ముర :- వస్తున్నాను సార్! (వచ్చి నిలుచుండును.)

సత్తా :- (మురళీధర్ నుచూచి) హీయనే మరాజ్! హీయ్నే.

వెంక :- వీడా తలుపులు తీసింది? వింతగ నున్నదే—

సత్తా :- హింతానై—గంతానై హడ్గూ మహారాజ్ హడ్గూ!

వెంక :- ఏమోయ్! ఈ సాయిబుగారి కొట్టు తాళాలు తీసేవా?

ముర :- ఎస్సార్!

వెంక :- “ఎస్సార్”? ఎందుకు తీశావు?

ముర :- మన్నించాలి.

వెంక :- మదించిన వాడిని మన్నించడంకాదు—మర్ధించాలి.

సత్రా :- బాగా బోలీనార్, సర్కార్! బాగా బోలీనార్!

సైతాన్లాగా సమయాన్ని హోచ్చి—హత్తావారీషామ్ము
హల్లుడూ దానం పేసీనట్లు బస్తాల్ బస్తాల చావల్
బాజార్ మే హేయించాడ్ మహారాజ్!

వెంక :- (మురభీధరునితో) మాటాడకుండా మానులా నిలు
చున్నా వేం?

ముర :- మన్నించాలి.

వెంక :- మన్నించాలన్న మాటే మళ్ళీ చెప్తావేం? అడిగి
అడగకముందే అంగుళాల దూరంలోచెప్పాలి. అడుగులూ,
గజాలు దూరమైతే ఆలస్యమై పోతుంది. చెప్ప - తలుపు
లెందుకు తీశావ్?

ముర :- బియ్యం కోసం.

వెంక :- బియ్య మెందుకు?

ముర :- బీదల కోసం.

వెంక :- బీద లెందుకు?

ముర :- దేశం కోసం.

వెంక :- దేశ మెందుకు?

ముర :- ఓటు కోసం.

వెంక :- ఓటు కోసం? ఒచ్చే యెలక నుకేనా? ఓటుకావాలని
వూళ్లోవాళ్ళ సొమ్ము పంచిపెడతావా? ఓటు సంపాదించు
కొని వున్నవాళ్ళమీద పోటీ చేయాలనా? పరమ దరిద్రు
డికిగూడా పదవీ వ్యామోహమే?

ముర :- ఊపిరి పోతూన్న బీదల చూచి వుద్రేకం పట్టలేక
పోయానేకాని, పదవి కాసింది పదం పాడట మనేది
మాత్రం నా హృదయ పరిసరంలో నలుమూలలా కంచు
కాగడాలు వేసి వెతికినా కానరాదండీ!

వెంక :- ఏం కూస్తున్నావురా-యిడియట్! సాయిబుగారూ!
సందేహిస్తారేం? కాలి చెప్పివిడిసి కటిబిటీ రెండు వేసి
మెట్లమీదినుంచి మెడబెట్టి నెట్టించండి.

సత్తా :- పట్టి నెట్టించమన్న మాట పకడాగా హుండాదికాని,
హా మాటా హంతా హత్కాలేద్ మహారాజ్! హాడా
చావల్ ఖరాబ్ - హీడా చెప్పల్ కరాబ్. హెందూకా
కావావాలా హంట సర్కార్!

వెంక :- (మురళీధరునిచూచి) మెతుకుకోసం వచ్చిన మేధ
కువి అనుకొన్నాను కాని, నన్ను మింగటాని కొచ్చిన
నాగుబాము వనుకోలేదు.

ముర :- అవును. మెతుకుకోసమే వచ్చాను. ఆ మెతుకు
కోసమే పేగులు మాడిపోతున్న పేదవారి మెతుకులన్నీ
గోతాలలో నింపుకొని గుప్తం చేసుకున్నాడీ సాయిబు—
“చౌక డిపోలు మావ”ని చాటి చెప్పకొంటూ ఆకలి

గొన్నవారి నందరినీ అన్యాయంచేసి—దొంగ బజారులో దోపిడీలు చేయమంటూ రాతిగుండెగల రాక్షసుడిలాగా దయాహీనుని చేసిందా ధనాశా పిశాచం—ఆ అక్రమ వ్యాపారంతో నీవూ అనుసరించి పోతావా?—చాటుగా వాళ్ళిచ్చే డబ్బుకై చంక తెగరేసు కొంటావా? కీలక మెరిగిన వారిచేతిలో కీలుబొమ్మవా? — చెట్లపాదుల్లో చేరిన చీడపురుగువా? కూలికి విషంతాగుతూ కూరుచున్న నీ! కపట నాటకాని కంతకూ కథానాయకుడివి కదూ?

వెంక :- హద్దుమీరి మాటాడితే హాని కలుగుతుంది.

ముర :- నాల్కలు చాచిన యీ నాగుబాము హద్దుమీరి వొచ్చేక హాని కలిగే తీరుతుంది.

వెంక :- హాని కలిగిస్తే హతమారి పోతావు.

ముర :- నా హత మార్చటం నీ హయాంలో జరుగదు.

వెంక :- హయాం—“హయాం” అనే హక్కు నీకేముంది?

ముర :- హక్కు—ఏమిటాహక్కు?—ఎక్కడిదాహక్కు?—

హక్కు దేశానిది— హక్కు ప్రజలిది— హక్కు ఓటుది.

ఆ వోటు అమూల్య మైంది — అధికారరూప మైంది—

అమాయకపు ప్రజలను ఆశా సముద్రంలో దింపింది —

చుక్కానిలేని గుడ్డిపడవలో యెక్కించి సుడిగుండంలో ముం

చింది— విందు పెడతానని విషం పెట్టింది— రాజనుకో

దగ్గ నిన్ను రాక్షసునిగా మార్చింది— నీలాంటి తిండి

దొంగ, లంచగొండిని పదవి చూపించి పశుప్రాయునిగా

చేసింది—మహానీయులైన మంత్రి వర్గానికీ, పరమ పవిత్ర

వి దు ద్వో గి

న భారత పాలనకూ తీరని కళంకం తెచ్చి పెట్టింది.

- నోక్ మూయ్! దారిన బోయేవాడిని దగ్గరకు తీసి
దుకు—కన్న బిడ్డలా కనికరించి చూచి నందుకు —
కీపాటి బహుకారం మరీ మరీ జరుగాలిసిందె. విశ్వాస
తకుడా! నన్నే ఏధిలోపెట్ట చూస్తున్నావ్?

- నేను విశ్వాస ఘాతమడనైతే నేనే చెడిపోతాను.
ని—నీవు విశ్వాస ఘాతమడనైతే నీవే కాదుడా
లుగు నారికే తలనంపు తెస్తుంది. ప్రతిల కష్టాలు—
శయకూపం పొందుతాయి—

- నీ విపు డెవరిముందు నిలిచి మాటాడు తున్నావో
లుసా?

. తెలియక పోనటమేం? తెలిసే మాటాడుతున్నాను.
కారం చేస్తానని, అపకారం చేస్తూన్న కసాయివాని
ముందర — ఓటిచ్చి వున్న శస్త్రాన మొసగిన వారికి
ధలు తెచ్చి పెట్టే బ్రహ్మరాక్షసి యెదుట—అన్నం
పించి సున్నం పెట్టించే మహాపాతక రాజే-ద్రుని
హాలు లోపల నిలిచి మాటాడు తున్నాను — నిజం
టాడుతున్నాను—నిశ్చయంగా మాటాడుతున్నాను.

- మహా మహా కొమ్ములు తిరిగినవాళ్లే మాటాడలేక
యాను—అధికారా లున్న వారే అడలి పోతున్నారు—
తిమిద జట్టులేని నీవా నా ఎదుట నిలిచి మాటాడి
చేది?—నేనంటు... ..

* ముర : - నీనంటే యెవరవయిందీ నే నెరుగుదును. నీ స్వార్థాన్నికై నీ సాటివారిని నిలుపునా గొంతులు కోసే నీచ బుద్ధివి—కలిమిని చూచుకొని కళ్లు నెత్తికెక్కిన గర్వ బోతువి—పదవీ పైకాలనే ప్రధానంగా దలంచి పాప పుణ్యా లెంచని పరమ గుర్తార్హతీవి — గొప్పవారింట బుట్టిన క్షూర జంతువివి — ఇంతట చాలా? ఇంకా చెప్పాలా?

వెంక : - (కోపంతో) మూయ్ నోక్!

* ముర : - నోరుచూసుకొని కూచుకోవలసింది మాటికి మారు పాళ్లు నేనుకాదు. చదువుకున్నానని చాటుకొనే నీవు— స్థానం దొరికిందని సంబరాలుపడే నీవు మనసు మార్పు కంటే మన కందరకూ మంచిరోజు లొస్తాయి.

వెంక : - మనసు మార్పుకోటానికి మా లోప మేంటి?

ముర : - ఇంకా యేం కానాలి? యిదంతా యేమిటి? ఎలక్షను వ్రాటి మాటలిపు డేమయ్యాయి? ఓట్లనాటి వ్రదార గుణం పాలించేనా డెక్కడ పాడయి పోయింది?

వెంక : - మాటలు సగీగా రాసియకపోతే మరణ యాత్రకు పోతావు. ఊరికే వాగవో—పూపిరి తీసేస్తాను.

* ముర : - ఊపిరి తీస్తూంటే పూరుకొంటానికి నిర్దోషి అంత నిరాధారుడు కాడు.

వెంక : - షట్.

సత్రా : - షట్ నే గెట్స్ షెప్పండి! పంసయం హెందూ?!

వెంక :- యూన్ లెస్ ఫెలో. పూరికే పోనిస్తానా?

ముర :- నీవన్నమాటే తిరిగి నేనూ అనగలను.

వెంక :- అంటావ్? అంటే—చెంపదెబ్బ తింటావ్ (చెంపన కొట్టును.)

మంజు :- (గబగబావచ్చి) నిరుద్యోగీ! నెప్పి తగిలించా?

లలి :- (వచ్చి) నిరుద్యోగికంటే ముందు నెప్పి నీకే తగిలినట్లుంది?

మంజు :- నిజం మాటాడేవారిని నిష్కారణంగా కొట్టినపుడు నా కొక్కదానికేమిటి? — న్యాయం తెలిసిన ప్రతివారికీ నెప్పి తగలటంకాదు— నెత్తురు వేడెక్కి పోతుంది.

వెంక :- వాడిజబ్బు నీకూ వచ్చినట్లుందే?—పెళ్ళి కావలసిన పిల్లవు, పెద్ద లాదులా వచ్చావు. మేనత్తకొడుకా? మేనమామ కొడుకా? సిగ్గు శరాలు లేకుండా సిద్ధపడితే సరి—చీ!

మంజు :- మన్నించాలి నాన్నగారూ! మాయమ్మ పోయిన నాటనుండి మమకారంతో పెంచారు — కూతుర్నెప్పె నెంతైనా కూర్చి చూపించారు — కన్నతల్లిని మరిపించిన కరుణామయులు — అడిగినదాని కెప్పుడూ అడ్డుచెప్పినవారు కారు. నిరుద్యోగిని నేను నిశ్చలంగా ప్రేమిస్తున్నాను. ఎన్నడూ తొందర బడనివా డెందుకొ తొందర బడ్డాడు. తప్పే చేశాడనుకొని తమరు మన్నించండి. మా యిద్దరికీ పెళ్ళిచేసి మాకో దారి చూపండి.

వెంక :- ఏమీ యెరుగనిదానిలావుండి యెంత తెంపుచేశావే మంజూ! పిన్న నాటనుండి పెంచి పెద్దదానిని చేసినవాడిని, పెళ్ళి చేయక - పేరంటం చేయక తప్పించు కొంటాననా తయారయ్యావు? తల్లి లేనిపిల్లని తగిన సంబంధ మివ్వ కుండా - మూడు కానుకలులేని ముష్టివాడి కంటగడితే ముందువాళ్లు, వెనుకవాళ్లు ముఖ్యంగా నన్ననరూ?

మంజు :- పరాయివాళ్ళనూట పాటించడమేగాని, కాపరం చేసేవారి మనసులు కనిబెట్ట నక్కరలేదా నాన్నా?

వెంక :- మనసులు కనిబెట్టగల మాత్రపుదాన వయ్యావేం? పెళ్ళి నిర్ణయానికి పెద్దవు నీవేనా? మల్లె మొగ్గలా నిన్నింతకాలం మమకారంతో పెంచి వుల్లి పూవునిలాగా పూజ్చి పారేయ నుంటావా? (మురళీధరునితో) ఏయ్! పాలుద్రావి పెరిగిన పాముపిల్ల! వేగంవెళ్లు. మా యింటి ముందు నీ మొఖం మళ్ళీ చూపావో, మరియుద దక్కదని మంచిగా చెపుతున్నా - ఊఁ

ముర :- ఆవులా కనుపిస్తూ అమాయకుల జీవితాలను పొట్టన బెట్టుకొనే పులిరాజునుచూచి పాలుద్రాగి పెరిగిన యీ పాముపిల్ల ధిక్కరిస్తుందికాని-- దేబిరించదు. గుడ్ బై-- (వెళ్లును.)

మంజు :- నీవూ తొందర పడుతున్నావా? నిరుద్యోగీ! నిలిచి మాట్లాడవూ? (అని రెండడుగులు వేయును.)

లలి :- నిరుద్యోగి తొందరబడితే- నీవు వెంటబడతావా?--

వెంక :- వయినంచెడ కోతి వనమంతా చెరిచింది. మరికొన్నా
 భుంతు మాకొంపకే తిప్పలొచ్చేయేమొ? - శని విరగడచేసు
 కోని సాగనంపటమంటే కోడెత్రాచుకు కోరలు లాగినంత
 పనయింది. బుట్టలో పెట్టినాక గూడా బుసకొట్టుతూంటే -

లలి :- ప్రాణాలు తీయకుండా వదిలారు. పగపట్టుతుందేమొ -

సుంద :- (యస్.ఐ. - వేషంతో వచ్చి కూర్చుంటూ) పగపట్టిన
 వాడిని సిగ పట్టుకొందాం. శిక్షలో పెడదాం.

వెంక :- ఓ - నీవా సుందరం! ఉద్యోగం సంపాదించేవా?

సుంద :- మరేమనుకున్నారు మామగారూ! ఛాన్స్ వచ్చేసింది
 చార్జీ పుచ్చుకొన్నాను. పెళ్ళిలగ్నాలు పెట్టుకొందామా?

వెంక :- రాజమండ్రివాళ్లు కూడా రాయబార మంపించారు.
 మంజును నీకిచ్చే మాట మళ్ళీమళ్ళీ చెప్పడ మెందుకు?
 ముహూర్తాలుపెట్టి ముగించేద్దాం.

మంజు :- సుందరాన్ని చేసు కొంటం నాకు సూది మొనం
 తయినా యిష్టం లేదంటే లేదునాన్నా!

లలి :- మంజూ! నిరుద్యోగి నెమ్మతిగలవాడే గదానని పోని
 య్యి లెమ్మంటూ పొదిపి పెట్టుకొన్నాం. మన నాన్నగారి
 నలా మాటాడక మనసయినా మార్పుకోవద్దూ?

సత్రా :- నిరుద్యోగిగాణ్ణి నికా కట్టుకుంటే కుచ్ కుచ్ గా నైనా
 మీకీ కుషాల్ నైహై హుండాది హమ్మాయివారూ?

సుంద :- ఏమీ? నిరుద్యోగా - నిజమైనపేరా? మాయ ముండా
 కొడుకులు పెట్టుకొన్న మారు పేరా?

లలి :- ఎవడో, ఎంగిలి మెతులకోసం సచ్చిన వెధవ - పేరు

దాచుకొన్న పెద్దమనిషి.—

మంజు:- నిరుద్యోగి నంత నీచంగా చూడొద్దు. కారణాలచేత కట్టుబడినటులుంది కాని-చేతగాని మనింటిజీతగాడు కాదు.

సుంద:- అయితే అదేమటా అంతు తేల్చుకో వలసిందే—

మంజు:- నిరుద్యోగిని తెలుసుకొంటం నీ తరమైన పని కాదు.

సుంద:- అదెంత నిజమో ఆచరించి చూపిస్తాను. పట్టు పట్టా నంటే పంతం నెగ్గించి తీరుతాను. యస్. ఐ - సుందరరా వంటే, యేమను కొంటున్నావో—

వెంక:- భేష్—భేష్.

సుంద:- నిరుద్యోగినీ మంజు నిక్కచ్చిగా చేసుకోవాలనేనా?

ముంతా:- (వచ్చి) అంతేలేండి.

వేంక:- ఛా! నోరు మూసుకో.

ముంతా:- అంతేలేండి.

వెంక:- సాయిబుగారూ! సమయంచూచి-నలుగురిని తీసుకెళ్ళి నలగబాడిచేయండి - నిరుద్యోగి చేదేమిటో నేనుచూస్తా.

సత్తా:- సుందరారావు వారూ మాకీ సూస్కొంటూ హుంటే లడాయికీ మనం తయార్ సర్కార్!

సుంద:- అనుమానించడానికి అదెంతపని? మంజూ దేవిగారి మాటల పస—నిరుద్యోగిగారి నివాటు, ఇక ఆడించమా?

సత్తా:- హుకుందేవ్ సర్కార్! హూకా రాతిరీమే మనం తల్చుకొంటే మర్గయా హైపోతాడు. మహారాజ్.

వెంక:- అనుకొన్నపని అతిజాగ్రత్తగా చేయాలి.

సత్తా:- ఆచ్ఛాజీ!

(తెర)

నిరుద్యోగి

(ఏడో రంగం)

[సాయంకాలం-నాలుగుబజారుల కూడలి: రామయ్య రంగనాథం, శేషాచలం, కోటంరాజు — కూర్చోని వుంటారు. తెరలేస్తుంది.]

రామయ్య :- ఆయన యెవరయిందీ అర్థం కాలేదుగదా?

కోటం :- మనకు బియ్యమిప్పించి నపుడే మంచీ చెడ్డా తెల్సు కోవలిసింది.

రంగ :- అప్పు డూరుకున్నామని యిప్పు డూరుకుంటు యెలా?

కోటం :- ఎరుగుదునని యేకంగా చెప్పలేనుకాని - మొత్తాని కెక్కడనో చూచిన మొగంలాగానే వుంది.

శేషా :- మనూరి మనిషి కాకుంటే మనమీదింత అభిమాన ముంటుందా?

కోటం :- మనూరు కాకపోయినా మన పొరుగుూరి వాడైనా అయి వుంటాడు.

రంగ :- ఊరేదయినా వుత్తముడులా వున్నాడు.

రామ :- చదువు కొన్నవాడు—చాలినవాడున్నా.

కోటం :- సమర్థుడు కాబట్టే సాహసించ గలిగాడు.

రంగ :- ఈసారి యెలక్షనులో యీయనన్నా నిలుచుంటే బాగుండు.

రామ :- తనకైతాను నిలుచుండకపోతే తప్పకుండా మనమే నిలవబెడదాము.

రంగ :- పల్లెలలో వోట్లన్నీ పదిలంచేస్తే నిలవబెట్టిన వాణ్ని గెలిపించి తీరుతాం.

శేషా :- ఇండియా మైదానంలో యేదో మీటింగ్ న్నారు.

రామ :- ఇదంతా యెంకటప్పయ్యయేనా? ఓటడగటానికేమయినా ఓకేస్తున్నాడేమో — యీసారాయన యింట్లో కూర్చో వలసిందే—

కోటం :- కాకపోతే మరీ అంత కసాయి తనమా? కూర సేనుని పాలనకన్నా ఘోరంగా వుంటే—

రామ :- అనవసరమైనదాని కాలోచనెందుకు? ఇందాక మన మనుకొన్నాయన యిప్పు డెక్కడుంటాడో? ప్రయత్నించి తెలుసుకుంటే ఫలముంది.

కోటం :- మనరోజులు మంచివయితే మన దగ్గరి కాయనే నడిచొస్తాడు.

మురళీధరుడు :- (వచ్చి) అయ్యా! రేయి పండుకొని రేపెళ్ళి పోతాను. చోటింత వుంటే చూపిస్తారా బాబూ!

రామ :- ఏ వూరు మీది?

ముర :- ఫలానావూరని చెప్పకోదగ్గ పరిస్థితిలో లేనుబాబూ!

రామ :- ఎక్కడికి పోతున్నావు?

ముర :- ఏ పనైనా వుంటేగదా? యెక్కడికైనా పోవడానికి—

రామ :- ఎవరివిసీపు? ఏమిటి సీకధ?

ముర :- ఎవరినని చెప్పకోవాలో యేమీ తోచటం లేదు.
చెప్పవలయునంటే నాకధ చిన్నది కనుకనా బాబూ!

రంగ :- చిన్నకథ కాదు లెమ్మంటూ చెప్పి తప్పుకొంటు
న్నావు—కూసీలు చేసాచ్చేవా కొంపలు దోచొచ్చేవా?

ముర :- కొంపలు దోయలేదుకాని—కొట్టుతాళాలు తీశాను.

శేష :- తాళాలు తీయటంలో తరిగ్గీదు పొందావన్నమాట?

ముర :- పదిమందిలో పట్టపగలు తాళం చెవులతో తలుపులు
తీయటంకూడా తప్పేనని తమరంటారా?

కోటం :- అందుకు, అవసరం?

ముర :- ఆహార ధాన్యంలేక— అన్నంగొన్నవారి ముఖాలు
చూడలేక—

రామ :- బియ్యపు కొట్టువారితో బెడద పెట్టుకొన్నావా?

ముర :- అందుచేతనేకథ యిందాక వచ్చింది.

కోటం :- ఈ పని జరిగి యెన్నాళ్ళయింది?

ముర :- ఎన్నాళ్లో యెక్కడిదండీ! ఈరోజు మధ్యాహ్నం మె—

రామ :- ఆ— మీరా? మధ్యాహ్నం మాకు బియ్యమిప్పిం
చింది? కనుమసక చీకటిలో కనిపెట్టలేక పోయామండీ!
మంద బుద్ధులం—మన్నించాలిబాబూ!

రంగ :- ఎవరోననుకొని యిన్నిమాటలన్నాం. కోపబడక
మమ్మల్ని కాపాడాల బాబూ!

శేష :- మీరిలా వస్తారని మే మెలా అనుకొంటాం చెప్పండి.

ముర :- నా స్నేహితులు మీరేనని నామూత్ర మెలా తెలియటం చెప్పండి.

కోటం :- పేరేదియో నెలవిస్తే, పిలుచుకునే వీలుంటుంది బాబూ!

ముర :- నాపేరిక్కడ నిరుద్యోగని నలువురూ పిలుస్తున్నారు.

రామ :- నిరుద్యోగిగారూ! మీ నివాస మెక్కడనండీ?

ముర :- నెత్తిపైన నీడలేని నాకు నివాసమంటూ వుందా నాయనా!

రంగ :- నిరుద్యోగిగారూ! నిజమైన మీ సంగతి పూసగ్రుచ్చి నట్లు పూర్తిగా చెప్పరా?

ముర :- బాధలు పడుతూన్న భాగ్యవంతుల బిడ్డను—ఎ, బి, సి. డీలు రానటులున్న ఎఫ్, ఎ- పట్టభద్రుణ్ణి— అధమ స్తంగా కనిపిస్తున్న అభిమాన జీవిన. ఇంతకంటే యేమి చెప్పాలన్నా మనసేమీ బాగులేదు— మరో విధంగా తలంచకండి.

రామ :- మరో విధంగా మీ రనుకోకుంటే మాటాకటి చెప్పాలనుకొన్నామండి.

ముర :- మాట చెప్పుతామంటే, మరలిపోతానా? చెప్పండి.

రామ :- మాతోబాటు మీరు మావూళ్లో కొన్నాళ్లుండాలి.

ముర :- కొన్నాళ్లేమిటి?— ఎన్నాళ్ళయినా వుంటాను.

రంగ :- ఊరకీ వుండటంకాదు. ఒచ్చే యెలక నులో మీరు
అభ్యర్థిగా నిలుచుండాలని మేమంతా కోరుతున్నాం.

ముర :- నా పేరుతో నామినేషన్ ....

రామ :- దాఖలు చేయటానికి దడుపేమిటండీ? నామ
మాత్రంగా మీరు నిలుచున్నానంటే— నడవ వలసిన
దంతా మేం నడిపిస్తాం.

కోటం :- మీరు “సరే” ననండి—మేము ఫీజు కట్టేస్తాం.

ముర :- చూద్దాం.

రామ :- చూద్దాం కాదు— చేద్దాం.

మంజు :- (మగవేషంతోవచ్చి) చేద్దాం కాదు—చేసి తీరుదాం.

రామ :- (పరకాయించిచూచి) ఈ క్రొత్తమనిషి యెవరై
వుండాలి?

ముర :- ఎవరవు నీవు?

మంజు :- నీ మనిషి నె—

ముర :- నాకు తెలియని మనిషివి నా మనిషివా?

మంజు :- తెలిసిన మనిషి నె— తెలియకుండా వచ్చాను.

ముర :- తలవనితలంపుగా యీ ఘట్టం తమాషాగా వుందె?—

మంజు :- తలిమీది కొచ్చేక తమాషావేషం తయారుచేయక
తప్పలేదు.

ముర :- నీ తలమీదికా? నా తలమీదికా?

మంజు :- నీ తలమీది కొచ్చినదానిని కొంత నా తలమీదా పెట్టుకొన్నాను.

ముర :- నీ తలమీద పెట్టుకొనే పని నీ కెందు కొచ్చింది?

మంజు :- నిన్నీ యాపదనుండి రక్షించాలన్న నిశ్చితాభిప్రాయం చేతనే.

ముర :- నీకీ యభిప్రాయం కలగటానికి నిజమైన కారణం?

మంజు :- చెబుతూనే వున్నానుగా?—“చెలిమి కోరానని”—

రామ :- ఏయ్! కొత్తచునిషీ! కూర్చో. “ఆపద”న్నావే?—
అదేమిటో చెప్పు.

మంజు :- నీకుద్యోగిని చంపడానికి నిర్ణయించు కొన్నారు—
మంత్రీ వెంకటప్పయ్యగారు మద్దతు చేయమంటున్నారు—
సుందరం వాళ్ళకు ప్రోమతిస్తున్నాడు.

ముర :- (ఆశ్చర్యముగ) సుందరం? సుందరం, అంటే ఎవరు?

మంజు :- మా బంధువే— అంటే మా బావన్నమాట—

రంగ :- మీ బావంటే?— మీ తోబుట్టువు నిచ్చేరా?

మంజు :- నా తోబుట్టువు నివ్వటంకాదు — నన్నే చేసు
కుంటానని అంటున్నాడు.

రామ :- నీకేమైనా పిచ్చెత్తిందా? నిన్నెలా చేసుకొంటా
నన్నాడు?

రంగ :- మగవాళ్ళను మగవాళ్ళం చేసుకొంటం మన హ
యాంలో యిదోమార్పు కామోలు. (అందరు నవ్వుదురు)

మంజు :- మగవాడి నెందుకయిందీ? మగువనే— పగవల్లకు చిక్కకుండా పన్నిన తతంగం యిది. (తలగుడ్డదియును.)

ముర :- మంజూ! నీవా? మంచి సాహసం చేశావే?

మంజు :- నిరుద్యోగి కోసమై నేనే సాహసమైనా చేస్తాను.

ముర :- ప్రమాదంలో నీవుకూడా పాలు పంచుకొంటావేమో?

మంజు :- ప్రమాదం వచ్చినా, ప్రాణాలు పోయినా— మంజు మతంలో మారుమతం రాదు.

ముర :- కావలసిన కార్యక్రమం?

మంజు :- కన్నుదగితే పుల్లను కనిబెట్టి తిరగడమే.

రామ :- పనిలేదు— పల్లెలన్నింటిని కలుపుకొని, కత్తికి కత్తి కట్టుదాం.

ముర :- ఇంట్లో తెలియకుండా యెలా వచ్చావు మంజూ!

మంజు :- “మిటింగ్ ఫోగ్రాం” అంటూ మా నాన్న మోటారు యెక్కి పోయారు— అక్కాయి స్నేహితురాలింటికి “అవసరమం”టూ పోయింది— నేనీ వేషం వేసుకొని నీ వెంటబడ్డాను. అట్టే శ్రమబడకుండా యిట్టే దొరికేవు.

ముర :- నిరుద్యోగిని నీవు పట్టుకొనేలోపల నీవు పట్టుబడినట్లు లైతే కళ్లు తేలేసి కార్లారజాపాలి సొచ్చేది.

మంజు :- పవిత్ర పరివర్తన పరులచేతికి చిక్కుతుందా?

ముర :- పవిత్ర హృదయానికే పరీక్షలు మెండు మంజూ!

మంజు :- పరీక్షలో నిగ్గుతాను కాని— పడిపోను కదా?

ముర :- తిరిగి మీవా కొచ్చేసరికి నీవు కనబడకపోతే—
“చెప్పకుండా పోయిందం”ని స్టేట్ మెంట్ యివ్వరుకదా?

మంజు :- ఇవ్వకుండా యెందుకుంటారు? ఇచ్చేమాటే నిజం.

ముర :- ఇచ్చేమాటే నిజమైతే— యేమిటీ చేయటం?

మంజు :- మగవేషంతోనే కొన్నాళ్లు మరుగున నుండేదాని
కన్నా మరో మార్గం మనకేముంది?

రామ :- మీ కే యిబ్బంగి రాకుండా మేము చూస్తాం.
ఎక్కడికీ పోకుండా యిక్కడనే వుండండి.

ముర :- ఈచోటే మనకు యెంతయినా జయం.

(తెర)

సి రు ద్యో గి

(ఎనిమిదో రంగం)

[నారాయణరావుగారిల్లు: హరిబాబు]

హరిబాబు:- బాబాయ్! బాబాయ్!

సరళ:- (లోపలనుండి) బావా! బావా! (అంటూ వస్తుంది)

హరి:- మా బాబాయిగా రింటిలో లేరా?

సర:- మీ బాబాయిగారు గోయింగ్—మా బావగారు కమింగ్.

హరి:- మాట లీపూట మరింత జోరుగా వస్తున్నాయి?

సర:- మా బావగారు నేరుగా వస్తున్నారని—మాటలు మరింత జోరుగా వస్తున్నాయ్.

హరి:- నేరుగా వచ్చింది నీకోసం కాదు సరళా!

సర:- నాకోసం కాదని నాకూ తెలుసు.

హరి:- తెలిసిన వాళ్ళ ఫీరీ యిదేనా?

సర:- తెలియని వాళ్ళకు తెలియ చెప్పడమేగా?

హరి:- ఏమని?

సర :- ఇలా రమ్మని— యీ కుర్చీలో కూర్చొనమని —
నన్ను పెళ్ళి చేసుకొని, నా యాస్తికూడా అనుభవించి
ఆనందించమని—

హరి:- ఇది తమ్ముడి వంతుని యిదివరకే చెప్పాను.

సర:- “తమ్ముడి కీ భాగ్యం తలరాయలేదని—అందు చేత అన్నగారినే అన్ని భాగ్యాల ననుభవించమ”ని - యిరుగు పొరుగు వారుకూడా యేక కంఠంగా చెప్పుతున్నారు.

హరి:- చెప్పినంత సులభంగా చేయలేము సరళా!

సర:- చిత్తంలో వుంటే చేయలేకేం బావా?

హరి:- ఆలోచనలేని పని ఆపదల పాలవుతూంది సుమా!

సర:- ఆలోచించుకొన్నాక నే అవలంబింప వచ్చునుకదా?

హరి:- ఆలోచించటానికి అవకాశ ముండొద్దూ?

సర:- అవకాశానికి అంతులేదా బావా?

హరి:- అంతులేదా అనుకొంటానికి అంతమయిందేముంది?

సర:- అంతమయేక చేసేది అలుసంతయినా వుంటుందా?

హరి:- అమా టనుకొనేగా అను క్షణమందూ తమ్ముడు జాడకై తహతహలాడు తున్నాను.

సర:- తమ్ముడని మీకున్న తాపత్రయం— అన్నగారియం దాయన కావగింజంతైనా వుందా? యిన్నాళ్ళయిందికదా యింటవైపుకు కార్దయినారాసి కబురంపేడా?

హరి:- కారణాంతరాల చేతనే కార్దయినా న్రాయలేకపోయి వుంటాడు. అదేదీ కాకపోతే అసలు వాడే వస్తాడేమి— మురళీధర్ అంటే మోసగాడను కొన్నావా?

సర:- బావా! మురళీధర్ బావ మోసగాడని నే ననలేదు— మూర్ఖుడనీ నే ననలేదు. ముందుగా మిమ్ము నేను చూచా

ను— ముమ్మాటికి మిమ్మే ప్రేమించాను— మురళీధర్
బావ ముందో నాటికి రావొచ్చు. సంతోషంగా సమ
భాగ మివ్వండి— నారాయణరావు మామగారి యాస్తి
తో బాటు నా యాస్తికూడా కావాలంటే కానీలతో
యిస్తాను. కాని— నన్నాతనికి మాత్రం కట్టి పెట్ట కండి
బావా! (అంటూ చెయ్యి పట్టుకొనును.)

హరి:- (నిస్సహతో) మంచి చిక్కులో నన్ను ముంచేశావే—
సరళా! (కూర్చొనును.)

సర :- గుక్కెడు వేడి కాఫీతో గొంతు తడుపుకో బావా!
చిక్కుబడ్డ మనస్సుకు స్థిమితం చేకూరితే సాఫీయాలోచన
సాగివస్తుంది. (రెండుకప్పుల కాఫీ బల్లమీద పెట్టురు.)

హరి :- కడుపులో యేమీ బాగులేదు— కావాలంటే నీవు
తాగు సరళా!

సర :- నేనుతాగే సంగతి నీవు చెప్పాలా బావా! మీ కంత
శ్రమగా వుంటే మెదలకుండా కూర్చోండి. నాచేతి
మీదుగా కాఫీ నందిస్తాను—నాకోసమైనా తాగుదురుకాని.
(అంటూ తిరగబోస్తుంది.)

హరి - (సరళచేయిపట్టుకొని) నీకోసం కాఫీ నేను తాగటమా?

సర :- అవును— “నాకోసం” అంటే నా ఆనందంకోసం.

హరి :- అబలారత్నమిలా ఆనందాన్ని కోరినపుడు, మరింత
శ్రమ బెట్టటం మరియాదకాదు. (సరళచేతిలోని కప్పులు
తీసుకొని కాఫీ తాగుచుండును.)

సర:- (సంతోషంగా అటూ యిటూ తిరుగుతూ) (సాంగ్)

కాఫీ తాగే బావా! కామిత మీవె కావా?

నా కామిత మీవె కావా? ||కాఫీ||

మగువలు మదికోరిన మమకారాలూ

మగవారలు దీర్చుటె మంచి మరియుదలూ

మీ మరియుదలూ ||కాఫీ||

ఆకలివేళా అందినపండ్లూ నారగింపరావేలా?

చీకటినుండి వెన్నెలసీమూ చేర వేగ రావేలా?

నవయస్వనములో నాట్యమాడు నా భానాలోయి;

యివిగొ - యివిగొ - గైకోవోయి - జాగేలనోయి?

(అంటూ చేయిపట్టుకొని పూతోటలోనికి తీసుకుపోతుంది.
యిద్దరూ కలిసి పాడుదురు.)

హరి :- హాయిగా మనో నాయకీ! హాయిగా...

సర :- హాయిగా మనో నాయకా! హాయిగా...

హరి :- మనసూ, మనసూ ఒక తువతే

సర :- మన మిద్దరమూ ఒక తువతే

హరి :- వలపులు కులికే - తలపులు జెలగే

చిలుకలు పలికే - పలుకులె కలిసే

||హా||

సర :- కోయిలజంటా - కుహుఁ కుహులంట

తీయనిహాయి - కోరిక మీర

||హా||

హరి :- ఆయ్య?

సర :- డేయ్య!

హరి :- 'ఆ'అన్నా - 'డే'అన్నా - అతికిందే మన మనసూ;

సర :- నీ మాటా, నా మాటా - నేటినుండి వొకే బాట!

(పాడుతూ పార్కులోని అరుగుమీద కూర్చుందురు.)

నారాయణరావు :- (వచ్చి మరో అరుగుమీద కూర్చుంటూ)

హరీ! నీ విక్కడ నున్నావురా! నీకోసం యింటికి కబురు చేశాను.

హరి :- (ఉలిక్కిపడితేచి) లేదు బాబాయ్!

నారా :- "లేదు బాబాయ్" అంటూ లేచి నిలుచున్నా వేమోయ్! కూర్చున్నవాడివి కూర్చోకుండా -

హరి :- ఆఫీసుపని కొంచెం అర్జంటుగావుంది. పోవాలంటూ నేను పోబోతుంటే - కాఫీతాగేదాకా సరళ కదలసీయ లేదు బాబాయ్!

రత్తం :- చిత్తం. (అంటూవచ్చి) అమ్మాయిగారి చేతిలో అబ్బాయిగారు బొమ్మలా చిక్కిపోయి బొంగరంలా తిరుగు తోన్నారండీ!

సర :- (కోపంగా) రత్తం -

రత్తం :- చిత్తం.

నారా :- ఆఫీసు పనంతా అవకాశాన్ని బట్టి వుంటుందోయ్! మానేస్తే మళ్ల బడదు - చేస్తూంటే చెయ్యొదిలి పోదు.

కొత్త బారిష్టరవు కాబోలు_ కోర్టు పరిచయం కలిగిందా?

హరి :- కోర్టుపరిచయం కొంచెమేంటి? కుడిభుజంలా విజయం కూడాస్తుంది బాబాయ్! కూడాస్తూంది.

నారా:- బాబాయికి బ్రహ్మనందమైనవార్త వీనుల విందుగా వినిపించావు. హాయిగావుందిరా హరిబాబూ!

హరి :- పిలిపించిన మాతేమిటా వినిపించేరు కారు?

నారా:- అభివృద్ధి యెలావుందో అడుగుదామని పిలిపించాను. మళ్ళీ అడగకుండా మాటలలోనే తేలిపోయింది. కొడుకు మంచితనానికి కోడలును ప్రజంటు చేద్దామని సరళాదేవిని సన్నాహం పరిచాను.

రత్తం :- చిత్తం. చిత్తం—అబ్బాయిగారి అదృష్టరేఖ కాలిని చుట్టుకొని కలిసొస్తుందిబాబూ! కొత్తగావచ్చిన బారిష్టరు పని — కొత్తగావచ్చే భార్యమణి. మంచి రోజుల్లో నునిపే దేవుడు బాబూ!

హరి :- దూకుడుపడి మాటలూరక దొర్లిస్తారెందుకు? తమ్ముడింటికి రావాలి— తలపెట్టిన కార్యాలు కావాలి.

నారా :- (కోపంతో) వాడి పేరెత్తితే నా వల్లు వేడెక్కిపోతుంది. మాట నిలుపుకోలేని మాదర్చేడ్ — విశ్వాసం లేని వెంగళప్ప.

హరి :- తెలియక వాడు తొందరబడితే తెలిసి మీరూ తొందరపడాలా? రక్తస్పర్శ గలవాడు రాకున్న సమయంలో పెళ్ళి చేసుకొంటమంటే పెద్ద కొరతగా వుంది.

నారా :- ఇదుగో హరి! ఎన్నాళ్ళలా యీడువచ్చిన పిల్లను యింట్లో బెట్టుకొమ్మంటావురా! సరళను చేసుకొంటు సమ్మతం లేకపోతే నీ తమ్ముడులాగా నీవూ తేల్చి చెప్పు. (విచారంగా) ఆ! దానిగీతింతకూ దరిద్రపుగీత కాకపోతే తల్లి తండ్రులను కరువై తాత ముత్తవులింట పరాయి పిల్లలా పడుంటుందా? (కంటతడిబెట్టుకొని) మా బావ మరిది చచ్చిపోతూ మరీ మరీ చెప్పాడు. నేనూ, “మా అన్నయ్యగా రబ్బాయికే యిచ్చి చేసుకుంటాను, సరళ మాకళ్ళయెదుటే సలక్షణంగా వుంటుంద”ని. బావమరిది కిచ్చిన మాటకై బాధపడుచున్నాను కాని—

హరి :- ఏమన్నానని బాబాయ్! యింత బాధ పడతారు?

నారా :- ఇంకా యేమనాలరా? ఇది చాలదూ? లక్ష రూపాయలొచ్చే లక్షణమైన సంబంధం—పరువూ, మరి యాదగల పాత చుట్టరికం— పిలిచి పిల్లనిస్తామంటే...

హరి :- కాదనలేదు బాబాయ్! కావాలంటున్నాను. మురళీ ధరుడుకూడానస్తే బాగుండునని ముచ్చట బడుతున్నాను. అంతే — ఉన్న చోటైనా తెలిస్తే వోమాటు వెళ్లెనా వద్దును. జాబూ లేదాయె— జవాబూ లేదాయె.

[తెరలో] హరిబాబుగార్కి పరసనల్ తెటరండి!

నారా :- ఆ ఉత్తరం, అందుకో రత్తం.

రత్తం :- చిత్తం. (కవరు తెచ్చిచ్చి) చినబాబుగారు రాశా రేమొ— చింపి చూడండి బాబూ!

హరి :- (చదివి) చినబాబు, చీటీరాయటం కూడానా?

సర :- ఈ యుత్తరం యెక్కడిది బానా?

హరి :- విజయవాడవారట—వేంకటప్పయ్యగారట. ఎవరో—

నారా :- ఎవరో యెందుకయింది? మీకుత్తాళ్ళకు తెలీదు కాని— మినిష్టరు వెంకటప్పయ్యగారంటే లాభిస్తూన్న లక్షాధికారి. అంత దగ్గిరవాడు కాకపోయినా అసలు కలిసినవాడే.

రత్తం :- చిత్తం. చినబాబుగారు అక్కడికేమైనా చేరారా బాబూ!

హరి :- అలాగా అయితే అదృష్టవంతులమె.

నారా :- అదృష్టమోవంక ముదనష్ట మాతూంటు—“అదృష్ట ముం”టావేమిటా?

రత్తం :- చిత్తం. ఉత్తరంలో వున్నదేంటి బాబూ!

హరి :- పార్టీవైపున పనిచేయటానికి— బాబాయ్! తమ్ముడి నెలాఖరునైనా తప్పకుండా రావొచ్చు. విజయవాడవెళ్ళి వేగం వచ్చేస్తాను. మరో పిల్లనుకూడా మాటాడండి బాబాయ్! మురళీధర్ పెళ్ళికూడా ముగించేసేద్దాం.

నారా :- నా పరువుకాస్తా నట్టేట పెట్టాలనా? నాడికి పిల్లను మాటాడేనంతు నాకు పెట్టావు— పిల్లగలవాళ్ళెవరైనా, అల్లుడ్ని చూట్టానికొస్తే, నాలిక వెళ్ళబెట్టి నన్నే చూడ మనాలి సొస్తుంది.

రత్తం :- చిత్తం. అంతే బాబూ!

(తెర)

నిరుద్యోగి

(తొమ్మిదో రంగం)

[ఊరివెలుపల మైదానం; మంజు - మురళీధరుడు.]

మురళీధర్ :- మంజూ! మన మింతకాల మీ మాయనాటక మాడాలో?

మంజు :- మంజు “మధు”లాగా నటించి మంచిరోజుల్లోకి పోయేదాకా—

ముర :- మంచి రోజులు వచ్చే మహర్దశ మనకుందా?

మంజు :- మంత్రపద వొచ్చేక మహర్దశ వచ్చిపోతుంది.

ముర :- మనం గెలిస్తేగా మహర్దశ రావటం?

మంజు :- మంజు చెప్పిన మాటకు మార్పంటూ వుంటుందా?

[లోపల పిస్తాలు ప్రేలును.]

ముర :- అమ్మా! (అంటూ పడిపోవును.)

మంజు :- ఆ— పిస్తాలు ప్రేలుడా? (వీడుస్తూ) అయ్యయ్యో, నిరుద్యోగి ఆఖరుచూపాయిది? “నిన్నే పెళ్ళిచేసుకోవా లని— నీతోనే కష్టసుఖాలు పడాల”ని నిన్నే నమ్ము కొన్న నీ మంజుని యేంచేసి పోతున్నావు నిరుద్యోగి! రాత్రిం బవల్లు కాపాడుకొని కూడా నిరు రక్షించుకోలేక పోయానే— దగ్గరనే వుండికూడా నిను దక్కించుకోలేక పోయానే— మంజు కోరికలన్నీ మంట బడినట్లైనా?

నెచ్చెలి శ్రమలన్నీ నీటిపాలేనా? ఎక్కడ పుట్టావా? —
 యే యమ్మ గన్నదా? — యిక్కడకువచ్చి యీ మైదా
 నంలో — దొర్భాగ్యురాలి చేతులందు దిక్కుమాలిన
 చావుగా కాలగర్భాన కలిసిపోతున్నావా? ఏ ఘనకార్యం
 సాధించటానికి — ఎవరి నుద్దరించటానికి — పూరూ
 పేరులు దాచుకొని వోపికపట్టి తిరిగివు నిరుద్యోగీ! నీ
 నిర్నయాన్ని యే కాస్తైనా నెరవేర్చావా నీరుద్యోగీ! —
 నిరుద్యోగీ! నేను, నేను మంజును — నాకోసమైనా నా
 లుగు కాలాలపాటు భగవంతుడు నిన్ను బ్రతికించలేక
 పోయాడా? ఆపదనుండి కాపాడు కొంటాని కొచ్చిన
 నీమంజు పై నబడిపడ్వటానికే పనికొచ్చిందా? నిరుద్యోగీ!
 చివరకింత చిరునవ్వుల నీ నోటి మాటకైనా నోచుకోక
 పోయానా?

ముర :- (కన్నులు దెరిచి - చిన్న గొంతుతో) మంజూ!

మంజు :- (సంతోషంతో) మీరా! మాటాడుతున్నారా?
 కళ్లు తెరిచి మళ్ళీ నన్ను కనికరిస్తున్నారా?

ముర :- కంగారు పడాలిసిన కారణమేమీ లేదు. గుండెను
 పెట్టిన గుటి తప్పిపోయింది. చేతికి తగిలినదెబ్బం కాదు చేటు
 చేయదు. చింతపెట్టుకొని మనసు చెడగొట్టుకోకు మంజూ!

సుందరం :- (సత్తారు సాయిబుతో వచ్చి) ఏయ్! మంజూ!
 ఎక్కడికి పోతావు? మాయ వేషాలతో మాకల్లే మూ
 యాలనా? సుడిగాలి దెబ్బలాంటి యీ సుందరందెబ్బ
 తప్పించుకొంటు నీ తాత తరమాతుందా?

ముర :- సుందరం! నీవేనటరా! నే నెవరో ననుకొన్నాను.

సుంద :- ఓరి, నీవురా! మురళీధర్! నిరుద్యోగిపేరుతో నీ విక్కడ నున్నావా?

మంజు :- నిరుద్యోగిని నీవెరుగుదువా బావా? ముచ్చట లూరించే మురళీధర్ అనే పేరుకు ముడుపుగట్టి మూలన పెట్టేవా?

సత్రా :- ఝూటావాలా మీకీ జోస్తీనాలా? మహారాజ్!

సుంద :- (కోపంతెచ్చుకొని) లేదు సాయిబు గారూ! లేకి వెధవనాకు స్నేహితుడా? నయం— యింకా నా తమ్ముడి నన్నాడు కాదు.

ముర :- సుందరం! కాస్త నౌకరి దొరకగానే కల్లుమూసుకు పోయాయిరా?

సుంద :- పెచ్చుగా మాటాడితే పిస్తోలు మళ్ళీ ప్రేలుతుంది. దోషన బోయే దొంగ వెధవని, నీడ చూపించి నిలుచుండ మన్నందుకు—మర్యాదస్తుడైన మా మామగారి మానా భిమానాలు మట్టిపాలు చేసి— మాయలుచెప్పి మంజు నెత్తుక వచ్చి—యింకా “యేమిరా సుందరం!” అంటూ నన్నూ యెకసక్కె మాడుతున్నావురా ఫూల్!

ముర :- నౌకరీ వస్తేమాత్రం నడమంతర మెందుకురా? అరె— సుందరం! అధికారం చేతికొచ్చినప్పుడు అసలువిషయాన్ని మభ్యపరచి మాటాడుతావటరా!

సుంద :- సాయిబుగారూ! సందర్భ మర్థమైందా? కాలేజీలో

చదువుకొన్న క్లాస్ మేట్ ప్రెండ్ - మురళీధరుడనే ముఖ్యమైనవాడుండేనాడు. వాడే వీడని పరకాయించకుండా పలుకరించాను. చిక్కిన వంకను చేనదలకుండా నాకేనుస్కా కొట్టాలని యీ నాటక మాడుతున్నాడు. ఈ పక్షితో యెందుకులే—పోదారండి. మంజూ! నిన్న రెష్టు చేస్తున్నాను. నీవు మా వెంట రావలయును.

ముర :- నిజమైన మురళీధర్ ని నేనేరా సుందరం! మధ్య వచ్చిన మాయదారిని కాదు. నామాట నమ్మనటరా?

సుంద :- చెప్పు కోసిన నక్కలా చెడ వాగుతావేం? పాపం దలిచి నిన్ను ప్రాణాలతో వొడులుతున్నాను.

ముర :- మరణమే నాకిప్పుడు మంచిదిలాగుంది. భారతీయుడని చెప్పకోదగ్గవాడికిప్పుడు బ్రతుకెక్కడిదిరా? మనదేశమిప్పుడు నెరుకటిదేశం కాదు—మన పెద్దలిప్పుడు నెరుకటి పెద్దలు కారు— కుట్రలో చనలకు గొప్ప కోటలు— రాక్షసత్వానికి రాచబాటలు— మిత్ర ద్రోహానికి మిదై టిల్ల— అఘాయిత్యానికి....

సుంద :- నోర్ మూయ్! ఏమిటివాగుడు? పిచ్చెక్కిందా? సాయిబుగారూ! సాసిపోదారండి. పిచ్చివాడితో పెచ్చు మాట లెందుకు? మంజూ! ఊ— మళ్ళీ నిలుచున్నావేం?

మంజూ :- నిరుద్యోగీ! కాదు... మురళీధర్!

ముర :- ఆడదాన్ని రక్షించుకోలేని అధమస్తుడనై పోయాను మంజూ! మన ధర్మమే మనల రక్షించాలి.

సుంద :- “మురళీధర్” అనుకొంటూ ముందడుగు వెయ్యవేం? (చెయ్యిపట్టుక యీడ్చుకొనిపోవును.)

ముంజు :- మురళీధర్! మురళీధర్! (అంటూపోవును.)

సత్రా :- చోరాభాయీ! బడా జూరాభాయీ హుండావ్! చావల్ హిప్పించటానీక్ చలాకీ షేశావ్ - టైరోషెబితే టలాయించావ్! కబర్దార్ షెబితే ఖరాబ్ షేశావ్ - తమాషామన్నీవి తయార్ హాయావ్ భాయ్! హడాదాన్ని మొగ్గిహేషం హత్కించీ షేశావ్ - పేరూ మొత్తాం మొగాడ్కి పిరాహింపూ షే.శావ్... హమారా తడాకా హరదం హయిందా? హొక్తీ దెబ్బాకీ రెండూపిట్టల్ హూడి పడ్డాయ్ బాయ్! హూడిపడ్డాయ్! అచ్చా! మై జాతాహుం. (అని వెళ్లును.)

ముర :- (విచారముతో) మురళీ! నీ వెంత మూర్ఖుడవై పోయావురా! ఛీ! నేనూనొక మనిషినంటూ నలుపురిలో మోమెత్తుకొని యెలా ముందుకొస్తావురా? లోకంతీరుకాదని నీవు చేసిన లోకోపకార మేమిటి? నిన్ను రక్షించడానికొచ్చిన మంజు - నిన్ను ప్రేమించిన మంజు, కష్టాలపాలవుతూంటే కళ్ళప్పగించి చూట్టమేనా? పగవాళ్ళొచ్చి పట్టుకెళ్లుతూంటే “ఆడదానిని రక్షించుకోలేని అధమస్తుడ నై పోయాను మంజూ” అంటూ యెక్కిళ్ళుబెట్టి యేడ్వడమేనా? అంతే - అంతకంటే నీచేతనయింది అనుకొంటానికై నా లేదు - లేదు - చిగ్గూ లజ్జాభిమానాలు నీలో సింగారాకై నా లేవు - పరువు మర్యాదలు నీలో పట్టి చూద్దామన్నా

లేవు— మంచీ చెడ్డలు నీతో మచ్చుకయినా లేవు— పో!
పో! పెళ్లాన్ని— నీ పెళ్లాన్ని కాపాడుకోలేని నీవు— లక్ష
లాది ప్రజల కేం లాభం చూపిస్తావ్? అహహహహ—
అహహహహ! పిచ్చి-పిచ్చి— పిచ్చిరా, మురళీ నీకు. నీ
స్నేహితుడే అన్నాడుకదా నీవు పిచ్చాడివని?

(రామయ్య, రంగనాథం, శేషచలం, కోటంరాజు వచ్చెదరు.)

రామ :- నిరుద్యోగిగారా! నిరుద్యోగిగారా!

ముర :- (తెలివి వచ్చి) రామయ్యగారా? రండి-కూర్చొండి.

కోటం :- నిరుద్యోగిగారా! నిష్కారణంగా బాధ పడుతు
న్నారేం?

రంగ :- నిష్కారణ మేమిట్రా? నీ మొఖం— చేతిమీద
నెత్తురు చిందించి కొడుతూంటె—

శేషా :- మరిచిపోయాను— మంజుగా రేరి?

ముర :- నన్ను చంప నెంచినవారు నక్కియున్నారు కాబో
లు— కుండెను పెట్టిన గుటి కొంచెంగా చెదిరిపోయి చేతికి
తగిలింది. మన విరోధులువచ్చి మంజును పట్టుకపోయారు.

రంగ :- వెంకటప్పయ్యగారి కడు వెళ్ళకక్కి తీరాడే—

రామ :- (రోషంతో) లేవండ్రా! లేవండి— మంజూడేవిగారిని
వెదకటం మన కర్తవ్యం. కట్టగట్టుకపోయి వెంకటప్పయ్య
కాళ్ళూ చేతులు కట్టితెద్దాం.

కోటం :- ఎలకను రేపేగదా? ఈరోజే పనేమిటి?

రంగ :- గెలవలేనన్న గిలిపెట్టుకొని ముందుగా యీ పాపం ముడిగట్టాడు.

రామ :- పరమసీచుడు— ప్రాణాలే కోరాడు.

ముర :- తొందరపడి ముందు నడవకండి. అంతయూ మన మేలన్నమాట అబద్ధంకాదు. పాపంచేసినవాళ్లు పశ్చాత్తాపబడిందాకా శాంతించడమే సజ్జన లక్షణంనాయనా!

రామ : శాంతానికిది సమయంకాదండి. గాంధీగారి మంచి తనమే గాంధీగారి అంతానికి మూలం. సమయానుకూలం గా సాహసం చూపకపోతే తానేకాక తనవారూ కష్టాల లోనుండి కడతేరలే రండీ!

రంగ :- వెంకటప్పయ్యను పాపమంటే, వేడినీళ్ళతో పూజ కాల్చుమా?

కోటం :- ఈనాడు మన మూరుకుంటే యింకోనాడు పల్లె లన్నింటినీ పరశురామస్త్రీతి చేయిస్తాడు.

శేషా :- ఊరుకొంటం అంటే మనసు వొప్పుకొంటం లేదు.

రామ :- గాఢంగా తగిలిన విరుద్ధోగిగారి గాయం చూచారు కదా? లెండి. ఆలస్యమైతే అపకారం చేస్తుందేమి? కట్టు కట్టించటం ముందుకావలసినది— వెనుక కావలసినది వెంకటప్పయ్య వేడిరక్త కళ్ళచూట్టం.

(అందరూ మురళీధరుని మోసుకొని పోదురు)

వెంటనే తెరలేచును. వెంకటప్పయ్యగారిల్లు— వెంకటప్ప

య్య కంగారుగా వుండును. రామయ్య, రంగనాథం,
శేషచలం, కోటంరాజు ముందు నిలుచుంటారు.]

వెంక :- ఏమిటీ గందరగోళం? ఎందుకొచ్చారు మీరంతా?

రామ :- ఈవేళ నీ నెత్తురుచూడకుండా యింటికి పోము. రా!
ముందురా!

వెంక :- ఏమిటీ యియాగడం? ఇంత పొగరా మీకు? మించి
వచ్చారా మిమ్ము చంపేస్తాను. ప్రభుత్వాధికారం నా
కుంది— పట్టి మిమ్ము బాధిస్తాను. నల్లుల్ని మాడ్చినట్లు
మాడ్చి నాశనం చేస్తాను.

రామ :- ప్రభుత్వం— ప్రభుత్వమంటే పుణ్య కార్యాలకు
ఘోరిల్లు— న్యాయబుద్ధికి నడిగడ్డ— ప్రభుత్వం ప్రజలను
రక్షించేదికాని భక్షించేదికాదు. అదృష్టం వచ్చిన అధి
కారం— చాలనా సభ్యులలోదొరికినపదవీ గౌరవం నిలుపు
కొన్న నీతి మూర్తులకు— పాటించిన పరమ దయామయు
లకు, ప్రణామి చేస్తాం— ప్రాణాలనిస్తాం. కాని— నీలాంటి
కఠినాత్ముని కత్తితో చీలుస్తాం— కండలుకోసి కాకులకు
వేస్తాం.

రంగ :- కట్టి తన్నకుండా కబురు లెందుకురా?

శేషా :- తన్ను వెంబడి నీడి తలతిరిగి పోవలరా!

కోటం :- నిరుద్యోగిని చంపటానికి పంపించిన నిక్కు వెళ్ళక
రావాలరా!

వెంక :- నిరుద్యోగిని చంపటానికి నేను పంపించానా? ఎంత

మాట—నింతమాట— ఇంటిబిడలా మా యింట్లో మెన్నా
ల్లో వున్నాడు— మాట బేధంనచ్చింది మానుకొన్నా
డు— పోలింగు నచ్చింది పోటీ చేశాడు. అంతేగా—
అందులో తప్పేముంది? సాటి పెద్దమనిషిని సాధించాలని
కూనీ చేయించటానికి కుట్ర చేస్తానా?

రామ :- మాయ మాటలతో మాకింక మసిపూయలేవు—
తెరచాటు నాటక మెన్నాళ్లు తెలియకుండా అడుతావ్?
కొంపకొంపకూ తిరిగి— కొండంతాశలు పెట్టి— “పల్లె
పల్లెలను పరామర్శిస్తాన” ని మోసగించిన మొండి పీను
గవుగదూ నీవు?

వెంక :- ఏమోయ్, రామన్నా! ఏమిచూచుకొని యీగర్వం?
వార్ల మెంటులో మాటాడటమంటే పప్పు బెల్లంను కొ
న్నావా? యుద్ధాలు రాకుండా; వ్రుపద్రవాలు లేకుండా
తప్పించేదానికి మాతలలు వాస్తున్నాయి. పది వోట్లచ్చా
మని పరువు లేకుండా మాటాడుతారా? అదేగేపాటి
కేమైనా అగమంతుండా? ఇకమోదట యింట్లో ఖిల్లాడే
డ్చినా— పిల్లల మాటినకపోయినా పెద్ద నేరంగా వచ్చి
మినిష్టర్ గా రింటిముందు వోటింగు పెట్టడమేనాపని? ఛా!

రామ :- ఇంతట నయినా వూరుకోక యింకా సమర్థిస్తా వెం
దుకు? మినిష్టరుగా నీ వొక్కడవే మిణుకు తున్నావా?
ప్రభుత్వంతో సంప్రదించి ప్రజోపకారంచేసే మహానీయు
లను చూచే నా మనసు మార్చుకోరాదూ? నీచుడివి నీ
వొక్కడివి చేరి మంచివాళ్ళ మాట పోగొట్టుతున్నావే?—

రంగ :- దొంగ సన్నాసిని దొర్లించక చూస్తారేమిటా?

కోటం :- నిరుద్యోగి పొట్టన పెట్టుకొని నీళ్లు మింగేవాడే.
కాస్త దేవుడు కనిపెట్టకపోతే నిరుద్యోగి మనకు నిజంగా
దక్కేవాడే కాదు.

శేషా :- మిట్టిగుడ్డు పెట్టుకొని మిటకవంచి చూస్తావేం?
(ముందుకు పోవును.)

వెంక :- అడుగు ముందు వేశారా చెడిపోతారు.

రామ :- చెడిపోయేది ఇదివరకే చెడిపోయాం. మమ్మల్ని
చీల్చించండి— మమ్మల్ని చంపించండి— నిన్న కొట్ట
కుండా పోనటం నీ కలలోని సంగతి. నిరుద్యోగిని నిర్మా
లంచేస్తే పొద్దున నీకు పోటీ యుండడనా? నిన్నే చంపి
నిరుద్యోగినే గెలిపిస్తాం. సాయిబువారికో సమాధాన
పడక — కోటా బియ్యమంతా కొలతలో పెట్టించి —
పల్లెలో వారి ప్రాణాల రక్షించిన మా మహారాజుకై మా
నలుగురం చచ్చిపోయినా చాలనుకొన్నాం.

రంగ :- కొట్టేపని, కోనేపని మనం చేయటం మంచిదికాదు.
నిరుద్యోగిని చంపాలని నీడు నిర్ణయించుకొన్నాడు కదూ?
నిరుద్యోగిచేతనే నీడ్ని నిలువబెట్టి కొట్టద్దాం. కాళ్ళూ,
చేతులు కట్టి కదలకుండా తీసుకరండి.

వెంక :- నిదానించి చూస్తుంటే నెత్తికెక్కు తున్నారా?
ఫోన్ చేసి పోలీసుల రప్పిస్తాను. (ఫోనుదగ్గరకు పోవుచుండ
అందరూ వెంటడింతురు) (తేర)

సి రు ద్యో గి

(పదో రంగం)

[నిరుద్యోగి యింటిముందు వెంకటప్పయ్యను చేతులు గట్టి నిలవబెడతారు. రామయ్య. రంగనాథం, శేషచలం, కోటంరాజు నిలుచుంటారు. తెరలేచును.]

వెంక :- (దీనముగా) నాయనలారా! నా మాటవిని పదిమందిలో నా పరువు పోకముందే మరియూదగా విడిచిపెట్టి మాట దక్కించండిరా! బాగా బ్రతికినవాడిని బ్రతిమిలాడు కొంటున్నాను. ఈ సమయం తప్పితే మిమ్మల్ని యేమైనా చేయించగలనని నాకూ తెలుసు— మీకూ తెలుసు. అన్నిటికీ మీరు సిద్ధమయ్యారు. ఆత్మ శౌరవానికి నేను పాటుబడుతున్నాను. ఇన్నాళ్ళనుండి నేనుచేసింది ద్రోహమని యిప్పుడు తెలుసుకొన్నాను. బానెడు పానకంలో బేడెత్తునాభి పడిచల్లు నావక్కని ఘోరాలతో నా ఆంధ్ర పరిచాలనా విధానానికి మాసిపోనట్టి మచ్చ కలిగించాను. ఓటింగు విలువకు వుద్వాసం చెప్పించాను— పాపానికి తగ్గ పరితాపం పొందుతున్నాను. నలుపురికంట బడక ముందే నన్నొదిలి పెట్టండి. చెప్పిన పనులన్నీ చేసి పెడతాను. అడిగినంతడబ్బు అణాలతో యిస్తాను. సగంచచ్చిన నా బ్రతుకు సాటివారిలో వేయకండిరా!

మురళీధరుడు :- (కట్టుకట్టినచేతితో వచ్చి) ఏమిటీ సాహసం? ఎందుకిలా చేశారు?

రామ :- నేనేనండి నిరుద్యోగిగారూ! మీ కపకారం చేసిన
వీడ్ని మే మెలా సహిస్తాము? (వెంకటప్పయ్య జేబులో
పిస్తోలు లాగి) పిస్తోలు యిదిగో - పేల్చి చంపెయ్యండి-
అదేదో ఆనిక చూద్దాం.

ముర :- (పిస్తోలుతీసుకొని) నామాటప్రకారం నడుస్తారా?

రామ :- ముమ్మాటికి—

ముర :- అయితే, అవశ్యం వీరిని విడవండి.

రామ :- (తెల్లబోయి) వీడిని విడిచిపెట్టడం. విపరీతకార్యం-
విప్లవ కారణం.

ముర :- అవును వెంకటప్పయ్యగారిది విప్లవకారణమే-నిజమే
నని నేనూ తప్పుప్పకొని తలవాలుస్తాను. అయితే వివేక
వంతులై మీరుచేసిన విశేష మేమిటంటారు? శాంతంతో
ఎదైనా సాధించగలంకాని— పోరుషంతో యేపనయినా
చేయగలమా? వారి నేరాలకు వారే బాధ్యులు— సరి
పడనిదాంట్లో సమభాగం నాకెందుకు? మహాత్ముని మా
టలు మీరు మరిచిపోతే— నాకోరికను మీరు నసింప
చేయాలనుకుంటే— వీరిని మీరు విడిచిపెట్టకుంటే, యీ
పిస్తోలు పేల్చుకొని— యీ సమయమందు నేనే చావ
టానికి నిర్ణయించు కొన్నాను. (గురిపెట్టుకొనును.)

రామ :- (మురళీధర్ చేయిపట్టుకొని ఆపి) మహాపరాధిని—
మన్నించండి. (వెంకటప్పయ్యగారి కట్టువిప్పి) దూరదృష్టి
లేని దోహబుద్ధులం— మమ్మలను మన్నించాలి.

వెంక :- అందరినీ మన్నించగల అధికారం గలాడు నిరుద్యోగి
 గేనని నే నంగీకరిస్తున్నాను. (మురళీని కాగలించుకొని)
 నిరుద్యోగి! నీతిపరులలో మొదటివాడవనటం ముఖస్తుతి
 కాదోయ్! అయ్యలారా? నేటినుండి నాకీ నిరుద్యోగి మి
 త్రుడు— బాంధవుడు— తెల్లవారితే యెలక్ష నని తెలి
 యనివాళ్లు లేరు. ఆపనిమీదనే అందరం తిరుగుతున్నాం.
 కాని యిప్పుడు కలిగిన మార్పొకటి. విత్త్రా చ్చేసుకొని
 నేను పోటీ విరమించుకొంటాను. నిరుద్యోగి కే ఓటు నేనూ
 చేస్తున్నాను. మంత్రికి కావలసిన మహోత్సృష్టత నిరు
 ద్యోగియందే నిలిచుంది.

ముర :- చెప్పవలసాల్సింది— చిత్తగించాలి. పెద్దలుమీరు—
 పిన్నను నేను. మీరు స్లాఫ్మించటం మాకు మేలుకాదు.
 ఆనాడు తను యింటివద్ద ఆవేశపడి యేమేమో అనేశాను.
 తండ్రిలాంటివాడు తప్పు సైరించాలి.

వెంక :- ప్రమాద మొంతటివారికైనా పరిపాటిగా జరుగు
 తూంది. నీ విద్వేలతత్వమే యుత్తమునిగా చేసింది. మనసు
 బాధపెట్టుకొని మదనచెందబోకు. నీవు మెంబరుకావటమే
 కోరుతున్నాను.

రామ :- వింతగా మాటాడుతున్నా రేమండీ వెంకటప్పయ్య
 గారూ! పోటీరాకుండా, పోలింగులేకుండా నిరుద్యోగిగా
 రిందులో నిగ్గుతారంటారా?

వెంక :- నేనే యీ పనికి నిశ్చయంగా తగనివాడనని తప్పు
 కొంటున్నాను. నాయనా, నిరుద్యోగి! మంత్రిపదవితో

బాటు మంజునుకూడా స్వీకరించి— యిల్లరికపు టల్లుడవై
యిల్లెటముండవోయ్!

ముర :- ఇల్లెటం మాటలు యిప్పుడెందుకులెండి?

సుంద :- (వచ్చి) అందర్నీ, అరెష్టు చేస్తున్నాను.

వెంక :- సుందరం! నిరుద్యోగి నేటినుండి నీకు తమ్ముడోయ్!

సుంద :- మామగారా! పూర్తిగా మారిపోయా రేం?

వెంక :- అవును నాయనా! అంతామారిపోయింది. నిరుద్యోగి
గిలోగొప్ప నేనిప్పుడు తెలుసుకొన్నాను. మంజు నిరుద్యోగి
గిని మనసారా ప్రేమించింది. మంజుమీద నిరుద్యోగికి
మమకారముంది. అలాంటివారికి అడ్డుచెప్పకుండా మంజును
నిరుద్యోగి కివ్వడమే మనందరికీ మంచిది. పెద్దమ్మాయిని
నీవు పెళ్ళి చేసుకొ.

సుంద :- మేనమామగారి మాట మారిపోతానా? నిరుద్యోగీ!
కాదు— మురళీధర్! చెరుపుతలంచి చెలిమి మరిచాను—
తులువతనాన తొందరపడ్డాను—నీకు మహాపకారంచేసిన
నేరస్తుడ్నికూడా అయ్యాను. మధ్యజరిగినవాటి మరిచిపో
మ్మంటూ నీదారికొచ్చి నిన్నర్దిస్తున్నాను. ఆనాడు నీకు
పహాపాతకుడనే కాకుండా యీనాడు పడ్డకుడను కూడా
అవుతున్నారా మురళీ!

ముర :- (కొగలించుకొని) సుందర్! నాన్నేహితుడు తుమా
ర్నూడుకాకపోతే నాకుమాత్రం ట్రేమకరమటరా!

వెంక :- (సంతోషముతో) ఏమిటి? మురళీధరా? మా కెవరికీ

తెలియకుండా మరుగున బెట్టాడేం?

రామ :- ముద్దులు గురిపే ముచ్చటైన పేరండీ! మంజూ,
మురళీధర్. మరీ బాగున్నాయి.

వెంక :- ఏతే అసలీ తెరచాటునాటక మేమిటా తెలియచెప్పు.

సుంద :- విషయమంతా తర్వాత విశదంచేస్తాను. ముఖ్యమైన
పనేమిటా ముందు సెలవివ్వండి.

వెంక :- ప్రొద్దున పోలింగులో నేను విత్త్రా చేసుకొంటుం-
నిరుద్యోగి... కాదు కాదు... మురళీధర్ విజయలక్ష్మితో
బాటు మంజూను వివాహమాడటం. రెండు పెళ్ళిళ్ళు రేపే
జరగాలి.

సుంద :- రావలసిన చుట్టాలంతా రావద్దా మామా?

వెంక :- విజయకాలంలో వెనుకాడరాదు. పదహారురోజుల
పండుగనాటికి మనవాళ్ళను పిలిపించి మర్యాదలుచేద్దాం.

హరిబాబు :- (వచ్చి) అయ్యా! మంత్రి వెంకటప్పయ్యగా
రింటికి మార్గమెటు?

రామ :- వారి క్కడే వున్నారు. మీరెవరో యిలారండీ.

హరి :- (జనములోనుండి వచ్చి) వెంకటప్పయ్య గారంటే
వీరిలో యెవరండీ?

వెంక :- నేనే— మీరు?

హరి :- వూరు మదరాసు— పేరు హరిబాబు.

ముర :- అన్నయ్యా!

హరి :- తమ్ముడూ! (యిరువురూ కౌగలించుకొందురు.)

వెంక :- (ఇరువురిబుజములపై చేతులువైచి) మురళీధర్ మీ
కేమయినా ముఖ్యమయినవాడా?

ముర :- మరెవరోకాదు—మా అన్నయ్యగారె

హరి :- మురళీ! ఇంటికిరాకుండా యిక్కడేమిచేస్తున్నావురా?

సుంద :- మరదలుని సంపాదించే మహత్కర కార్యంలో
తమ్ముడుమనల్ని తలచుకొంటాడా హరీ?

హరి :- (సుందరాన్నిచూచి) ఓ—నీవాసుందరం! సహపాఠ
కులమంతా సమావేశమయ్యామన్నమాట?

సుంద :- సహపాఠకులం సమావేశమవటం కాదు—సంబంధం
చేసుకోబోతున్నాం.

వెంక :- అన్నంతిన్నాక ఆమూలాగ్రంగా మాటాడవచ్చు,
మనింటికి పోదాం రండి.

(అందరూ వెళ్తారు తెర లేస్తుంది)

[వెంకటప్పయ్యగారిల్లు: జనార్ధనరావు, నారాయణరావు,
వెంకటప్పయ్య కూర్చోని ఉంటారు. రత్తం, ముంతాలు,
చెరో వయిపున నిలుచొని వుంటారు]

వెంక :- రాత్రి మీకు తెలిగ్రాం అందిందా!

జనా :- రాత్రి తెలిగ్రాం అందింది—రైలు అందింది.

నారా :- అందబట్టె లగ్నానికి అందుకో కలిగాం.

రత్తం :- చిత్తంబాబూ! అరైంటు తెలిగ్రామంపే ముందు
అదిరి పోయాం. విప్పి చదువుకొంటే యేముందీ? నివాహ
వార్తలు—విందువార్తలు, ఆహ్వానాలు—అభివందనాలు,

వియ్యంకుల ముచ్చట్లు—వేడుక ప్రయత్నాలు. ఆ—
ముద్దులో ముద్దు— సందడిలో సందడి—సరళా హరిబా
బుల పెళ్ళికూడా..... సరదాపడి.....

వెంక :- సందేహించక యిక్కడే సరిపెట్టేదాం.

ముంతా :- అంతేలేండి. మూడు పెళ్ళిళ్ళూ ముడిపెట్టొచ్చుగా?

సనా :- బావగారూ! మూడు ముళ్ళూ పడగానే కొడుకునూ,
కోడలును మాయింటికి పంపించండి. జరుగవలసిన వేడు
కలు జరిగిపోయాక మీ యిష్టప్రకారం అల్లుడ్ని మీ
యింట్లోనే వుంచుకొందురుకాని—

వెంక :- అదే, మాకూ పది వేలు.

రామ :- (నచ్చి) వెంకటప్పయ్యగారూ! వేగిరం కానివ్వండి.
వూరేగింపుకై జనులు వుత్సాహ పడుచున్నారు.

వెంక :- అయింది—ఆలస్యమేమీలేదు. అరుగో

[వెనుక తెర లేవగా మంజూ మురళీధర్—లలితా సుంద
రంలు—సరళా హరిబాబులు పూలమాలలు వేసుకొని
దశపతులుగా నిలుచుందురు.]

రామ :- లేనండి—వూరేగింపుకు లేవండి. (లోపలివారితో

కలసి) వెంటనే మురళీధర్ గారికి జై— మంజూదేవి

గారికి జై— మురళీధర్ గారికి జై—

భారతమాతా!

సమేతా || జై ||

.....

.....

.....

.....

.....